

Uitgave: de Imkersbond ABTB, de Imkersbond van de LLTB, de Bond van Bijenhouders van de NCB, en de VBBN

6/1

januari
1997

bijen

MAA N D B L A D V O O R I M K E R S

bijen

COLOFON EN INHOUD

Maandblad voor imkers ISSN 0926-3357

Jaargang 6, nummer 1, januari 1997

Uitgegeven door de Imkersbond ABTB, de Limburgse Land- en Tuinbouwbond (LLTB), de Bond van Bijenhouders van de Noordbrabantse Christelijke Boerenbond (NCB) en de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland (VBBN)

Hoofdredacteur J. Beetsma

Redactie M.L. Boerjan, F.P. Bohlmeijer, A. M. Kuypers, M. Schyns en W. Wieleman.

Vaste medewerkers W. Bohlmeijer-Mans, M.J. van Iersel, N. de Jong, A. Neve, K. Zoet.

Redactiesecretaris M.J.E.M. Canters

Postbus 198, 6720 AD Bennekom Telefoon 0317 42 24 22
Telefax 0317 42 41 80 E-mail bijenhuis@tip.nl

Financiële administratie

Spoorlaan 350, 5038 CC Tilburg

Telefoon 013 583 63 50

Bankrelatie RABO-bank Tilburg,

rekeningnummer 18.52.12.077, ten name van 'Bijen'.

Postbanknummer van de bank 1088813

'Bijen' verschijnt 11 keer per jaar omstreeks de eerste van de maand (de juli- en augustus nummers worden gecombineerd).
Oplage 8.200

Tarieven voor handelsadvertenties: op aanvraag bij de redactiesecretaris.

Niet-commerciële advertenties in 'Vraag en aanbod':
f20,00 per 20 woorden, elk extra woord f0,50
Betaling bij opgave.

Alle in 'Bijen' gepubliceerde meningen en inzichten blijven voor rekening van de auteurs. De redactie houdt zich het recht voor de bijdragen in te korten of te redigeren.

Overname van artikelen en illustraties alleen met toestemming van de redactie en dan met bronvermelding. Kopij, opgave en betaling van advertenties moeten uiterlijk zes weken voor de maand van plaatsing aan de redactiesecretaris worden opgestuurd. Tekst bij voorkeur op een diskette insturen. Zo mogelijk met foto's of dia's.

Vormgeving en opmaak Grafisch Atelier Wageningen

Druk Drukkerij Modern b.v., Bennekom

Het sneeuwkllokje (*Galánthus nivális* L.) staat nog maar net in bloei of het wordt al door de bijen bevolgen. Hangend in de bloem wordt het omlaagvallende stuifmeel in de korfjes gewerkt. Eén van de beste bijenplanten om dicht bij de bijenstand te zetten, want als ze in het vroege voorjaar bloeien kan het weer nog zo onbestendig en dus riskant voor de bijen zijn. (foto: Arjen Neve)

Van de redactie

Voor u ligt het 56e nummer van Bijen. In het eerste nummer van de eerste jaargang in 1992 wenste Ton Giessen u veel en nuttig leesplezier toe bij het lezen van de vele onderwerpen in het nieuwe maandblad voor imkers. Alhoewel de samenstelling van de redactie en van de groep van vaste medewerkers in de afgelopen vijf jaren wel enige veranderingen heeft ondergaan, is de inhoud van Bijen niet wezenlijk veranderd. Door de sterk uiteenlopende belangstelling van de verschillende lezers, heeft Bijen nog steeds een zeer gevarieerde inhoud.

In dit nummer vraagt Ab Kuypers aandacht voor het op goede wijze benutten van de drachtgebieden.

Om 'overbevolging' van deze gebieden te voorkomen, wordt het langzamerhand misschien tijd om tot afspraken te komen.

Namens de redactie wens ik u in 1997 veel plezier met uw bijenvolken en alle verdere imkersactiviteiten!

Joop Beetsma

Inhoud

Druk op drachtgebieden	Ab Kuypers	3
Nieuws van de Ambrosiushoeve	Christ Smeekens	5
Imkerpraktijken	M.J. van Iersel	6
Bijenplant in beeld	Arjen Neve	8
Snippers	Wilma Bohlmeijer-Mans	10
Van imker tot imker	Ko Zoet	11
De lezer schrijft		
<i>Een nest met acht raten</i>	G.K. Keessen	13
<i>Bijenvolk en mensenhoofd</i>	P. Jager	13
<i>Hyposensibilisatiekuur</i>	Hans Groenen	14
<i>Fluvalinaat en wespen</i>	K. Visser	14
<i>Carnica en heidedracht</i>	K. Visser	14
Foto van de maand		15
Honingkeuring	M.J. van Iersel	16
In memoriam Huub van Gool		18
Studiedag NCB-imkers	J. Beekman	19
Imkersgesprek	Ab en Harry	22
Integratie koninginnteelt in methode	Kees Govers	23
Kinderen over bijen	Ab Kuypers	24
Verenigingsnieuws ABTB		
<i>Uit het hoofdbestuur</i>	B.A.H. Visser	25
Verenigingsnieuws LLTB		
<i>Algemene vergadering</i>		26
Verenigingsnieuws NCB		
<i>Van de bestuursafdeling</i>	J. Beekman	26
Verenigingsnieuws VBBN		
<i>Uit de PC van de voorzitter</i>	Dick Vunderink	26
<i>Onderscheidingen</i>	Marga Canters	27
<i>VBBN per E-mail</i>		27
Familieberichten		28
Kalender		29
Cursussen		30
Vraag en aanbod		31

Druk op drachtgebieden

Ab Kuypers

Of het bezoek aan een bepaalde dracht voldoende honing oplevert wordt beïnvloed door een combinatie van factoren. Een niet te onderschatten thema dat regelmatig in de belangstelling staat, is de druk op drachtgebieden doordat er te veel bijenvolken geplaatst worden. De 'Studiekring', voor imkers uit Utrecht, 't Gooi en Flevoland, verspreidde in september een rondzendbrief over dit thema. Het is de basis voor dit artikel.

Overbevolking

'De afgelopen zomer stonden er in Almere op de phacelia ongeveer 30 volken per hectare. Op één veld van 5 ha telde ik 163 volken. Volgens de gegevens van een andere imker stonden er op een veld van 14 ha ruim 250 volken,' aldus Rob Veldhuizen, de samensteller van de brief en imker te Almere. Hij vervolgt: 'Bij het eerste veld van 5 ha waren echter ook nog vrij veel distel en wat andere drachtplanten aanwezig. Een bospad aldaar inrijdend leerde dat het totaal aan geplaatste bijenvolken met nog eens 33 vermeerderd kon worden. Omdat ik zelf niet met volken op de phacelia heb gestaan weet ik niet of er daar nog enige honing van betekenis is gehaald. Ieder weldenkende imker zal natuurlijk wel beseffen dat het plaatsen van dergelijke aantallen bijenvolken op een dracht gewoon niet kan. Niet alleen de volken die op de dracht zelf staan zullen hierdoor minder of geen honing opbrengen. Ook volken in de omgeving zullen een lagere honing oogst geven'

Concurrentie

De centrale vraag waarop het rondschrijven van de studieclub is gebaseerd luidt dan ook: 'Hoeveel bijenvolken kunnen er zonder gevaar voor een meer dan aanvaardbaar drachtverlies bijeen gezet worden?' Rob Veldhuizen filosofeert daarover: 'Als er veel bloemen zijn en weinig bijen of andere nectarverzamelende insecten, dan zal bijna iedere bloem die een bij aanvliegt een naar omstandigheden maximale hoeveelheid nectar bevatten. Naarmate er meer bijen of andere nectarverzamelende insecten op de bloemen vliegen zal het vaker voorkomen dat een door een bij bevrogen bloem geen of minder nectar bevat, omdat een andere bij of insect haar al is voor

geweest. Hieruit kunnen we afleiden, dat de drachtomstandigheden minder goed worden naarmate er meer bijen of andere insecten een bepaalde dracht bevliegen.'

Literatuur

Het antwoord op de vraag: 'Hoeveel volken kunnen er dan wel verantwoord op een dracht staan?' is niet eenvoudig te geven. Rob Veldhuizen maakte de volgende berekening: 'Als we de literatuur doornemen zien we allerlei verschillende gegevens. De Roever schrijft in zijn 'Bijen en bijenhouden' bijvoorbeeld over 10 bijenvolken op 1 ha witte klaver, terwijl Ted Hooper het over twee tot drie volken op 1 ha witte klaver heeft. Volgens de bijenplantengids van de Vlaamse Imkersbond geeft een rijk drachtveld 200 tot 500 kg nectar. Tot honing omgerekend is dat ongeveer 60 tot 160 kg, gemiddeld is dat 110 kg per ha. Als we ervan uitgaan dat een bijenvolk van de geproduceerde honing zelf 50% gebruikt en 50% als voorraad opslaat, waarvan wij imkers 80% kunnen oogsten dan moet een volk als we bij goede weersomstandigheden een oogst van 10 kg aanvaardbaar vinden 25 kg honing produceren. Omdat er ook nog andere insecten dan bijen alleen op zo'n drachtveld vliegen moeten we het gemiddelde van 110 kg nog iets verlagen. Als we uitgaan van 100 kg bijenhoning per ha dan kunnen er op een rijk drachtveld vier volken per ha staan.

Zuid Flevoland

'Blijkbaar heeft Zuidelijk Flevoland een magische klank. Zelfs uit België komen er imkers. In de dichte distelbossen vallen de grote aantallen legaal dan wel illegaal geplaatste bijenvolken niet op. Ondanks dat ik zelf in Almere woon ga ik al enige jaren niet meer naar het koolzaad, distel of phacelia,' vervolgt Rob Veldhuizen zijn relaas. 'Deze drachten geven door de grote aantallen volken die er op worden gezet dikwijls weinig of geen honing oogst te zien.'

Een geluid dat zeker het afgelopen jaar vaker is gehoord. De tegenvallende resultaten bij het koolzaad en de phacelia hebben verschillende imkers al doen verzuchten, dat zij een volgend jaar daar niet meer naar toe zullen gaan.

Maxima

'Na veel wikken en wegen heb ik getracht een lijstje samen te stellen betreffende het aantal volken dat nog verantwoord op een drachtgebied kan staan. Misschien is er komend winterseizoen mogelijkheid om deze lijst te bespreken en indien nodig hier en daar aan te passen.'

'Genoemde aantallen zijn benaderingen en onder andere afhankelijk van plantdichtheid en grondkwaliteit. Met andere drachten in de omgeving kunnen er iets meer volken in een drachtgebied staan. De vermelde aantallen zijn maximale aantallen te plaatsen bijenvolken voor een aanvaardbare honingopbrengst. Voor een optimale opbrengst aan honing moeten we het aantal bijenvolken per ha met ongeveer 40% verminderen.'

4 'Voor het bepalen van de afmeting van een drachtgebied kunnen we het betreffende veld op een kaart opmeten en bijvoorbeeld op dezelfde kaart een vergelijking maken met een kavel landbouwgrond, waarvan het oppervlak bekend is. In Zuidelijk Flevoland, bijvoorbeeld, zijn de grootste kavels ongeveer 500 m breed en 1600 m lang. Dit is dan 80 ha.

'Het grootste drachtgebied van Nederland wordt gevormd door de bewoonde gebieden. Als we een woonwijk als drachtgebied kiezen hebben we weliswaar weinig bloemen per ha, maar het drachtgebied bedraagt bij een vlieggradus van 1 km ongeveer 300 ha.'

Maximum aantal volken per ha voor een aanvaardbare honingopbrengst.

Drachtplant	m ² per volk	volken/ha
Linde, grote bomen	1600	6
Koolzaad, aaneengesloten gezaaid	2000	5
Witte klaver, aaneengesloten gezaaid	2500	4
Phacelia, aaneengesloten gezaaid	2500	4
Wilgenkatjes	3300	3
Acacia	3300	3
Prunus	3300	3
Witte klaver, massaal tussen gras	5000	2
Distel, massaal tussen jonge aanplant	5000	2
Distel met koolz. tussen jonge aanplant	5000	2
Fruitbomen	5000	2
Struikheide	5000	2
Distel, wilgenroosje tussen jonge aanpl.	10.000	1
Dopheide	10.000	1
Bosbessen	10.000	1
Distel, wilgenr. tussen jonge bomen	20.000	0,5
Bos met rest distel, wilgenr. klaver	100.000	0,1
Woonwijk rijtjes huizen met tuinen	100.000	0,1
Villawijk	70.000	0,14
Ouder bos met restjes dracht	500.000	0,02

Vrees

In hoeverre de ideeën van Rob Veldhuizen en de berekeningen voor de tabel kloppen doet er op dit moment voor mij niet zo toe. Belangrijker vind ik de strekking van zijn betoog. De voorbeelden die hij gebruikt roepen mijns inziens meer vragen op dan alleen die van de belasting van drachtgebieden. De roep om een eerlijk plaatsingsbeleid wordt alleen maar sterker. Over de veranderingen in het Oostelijk deel van de polder Flevoland is in BIJEN al eerder geschreven. De voorbeelden van Rob tonen eens te meer aan dat de gouden tijden in de polders voorbij zijn. Ik vrees echter dat de goede naam die de polders en ook andere gebieden ooit hadden nu tegen deze gebieden werken. Men zal daar nog jaren lang last hebben van een zekere 'overbegrazing'. Wat dat betreft is enige zelfbeheersing bij imkers ten opzichte van zulke gebieden gewenst. Behalve dat bepaalde drachtweiden overbelast raken, komen de lokale imkers in de knel.

Bedrijfsraad

Het is daarom vreemd te lezen wat het standpunt van de Bedrijfsraad is in deze. Zie het verslag in **Bijen** van september, 5/9:251(1996). Hierin een reactie op een brief van de gemeente Ameland. Het gaat daarin om de bescherming van de bijenvolken op de eilanden Ameland, Schiermonnikoog en Vlieland tegen ongewenste invloeden, door het verhinderen van het invoeren van bijen van het vasteland.

De Bedrijfsraad kan hierin meevoelen slechts waar het betreft het voorkomen van bijenziekten. Wat betreft de bescherming van drachtgebieden wijst men dit af. Bescherming van drachtgebieden echter is niets nieuws onder de zon. De lokale heide-imkers nemen hun maatregelen om 'overbegrazing' te voorkomen. Over onder andere de Stabrechtseheide is daar al eerder in **Bijen** geschreven, 4/6:170-171, 4/7-8: 219 (1995). Niemand lijkt daar problemen mee te hebben. Ik begrijp daarom niet dat er waar het andere gebieden betreft een andere houding wordt aangenomen. Dat overigens ook op de heide het gevaar van 'overbegrazing' bestaat blijkt wel uit het artikel van Jan van de Veluwe in het themanummer van **Bijen**, 5/10:282 (1996).

Bevruchting in gevangenschap

De ongecontroleerde paring van koninginnen van de honingbij hoog in de lucht, op enkele kilometers afstand van de kast, heeft een aantal negatieve consequenties voor de praktijk van het bijenhouden. De bijenhouder heeft weinig mogelijkheden om via gerichte selectie tot verbetering van de honingbij te komen. KI is geen praktisch alternatief voor natuurlijke paringen en het inrichten van bevruchtungsstations is gecompliceerd en heeft grote risico's met betrekking tot de hygiëne. Denk hierbij met name aan de verspreiding van Amerikaans vuilbroed.

Wanneer het zou lukken om de paring onder gecontroleerde omstandigheden in het laboratorium te laten plaatsvinden zijn de voordelen evident. Hoewel al veel onderzoekers pogingen in deze richting hebben gedaan is het tot nu toe niet gelukt een praktische methode te ontwikkelen. Onderzoekers van de universiteit van Oregon (VS) hebben enkele geslaagde paringen beschreven in een kunstmatige vliegkamer. Inmiddels is op de Ambrosiushoeve een videoband ontvangen waarop een geslaagde paring is te zien. In de zomer van 1994 hebben we in een windtunnel in Wageningen de eerste proefjes gedaan en vervolgens in een vliegekooi op de Ambrosiushoeve. In 1995 zijn op de Ambrosiushoeve enkele nieuwe pogingen gedaan. Hiervan zijn ook video-opnamen gemaakt waarop 'bijna-paringen' zijn te zien. Tot een geslaagde paring is het ook toen niet gekomen. In 1996 is verder geëxperimenteerd en is door middel van projectie van strepen op de ondergrond geprobeerd bij de koningin de illusie te wekken dat ze een flinke afstand had afgelegd. Ook dit heeft helaas niet tot het gewenste resultaat geleid.

Nieuwe akkerbouwgewassen

Door de overleggroep agrificatie wordt nog steeds gezocht naar agrarische grondstoffen voor niet-voedseldoeleinden. Deze overleggroep bestaat uit een aantal representanten van landbouwcoöperaties. Onderzoeksprojecten worden o.a. gefinancierd door de Rabobank en de Cebeco-handelsraad.

Voor de olie van de akkermoerasbloem (*Limnanthes alba*) bestaat grote belangstelling voor gebruik in de cosmetica. Verwacht wordt dat binnen twee jaar een commerciële afzet wordt gerealiseerd. Onderzoek van

de Ambrosiushoeve heeft aangetoond dat bijen onmisbaar zijn voor een goede bestuiving en zaadzetting van dit gewas.

Crambe is een gewas waarvan enkele jaren geleden al een beperkt areaal werd geteelt. De mogelijkheden van crambe-olie, waaruit erucamide wordt bereid dat gebruikt wordt bij het vervaardigen van plastics, worden momenteel nader bekeken. Erucamide wordt bereid uit erucazuur wat ook in koolzaad voorkomt. Doordat er thans erucazuurvrije koolzaadrassen worden geteelt is er een tekort aan erucazuur ontstaan. Het is de vraag of crambe olie in voldoende mate kan concurreren. Essentieel is ook of het bijproduct (schroot) voldoende opbrengt bijvoorbeeld bij verwerking in de veevoederindustrie. Ook wordt onderzocht of de olie van goudbloemen kan dienen als basiscomponent voor verven en harsen. Als dit lukt kan de goudbloem over vier jaar een commercieel product zijn.

Bestuiving courgette

Bij de bestuiving van courgette door bijen ontstaan er vaak problemen als er in verhouding tot de vrouwelijke bloemen weinig mannelijke bloemen zijn. Het bestuivingsprobleem ontstaat dan omdat de bijen, door gebrek aan stuifmeel, 's morgens eerst zo snel mogelijk al het stuifmeel uit de mannelijke bloemen gaan verzamelen. Pas later gaan de bijen de vrouwelijke bloemen bezoeken om ook de nectar te verzamelen. Door het gescheiden verzamelen van nectar en stuifmeel komt er geen bestuiving tot stand.

Door de Ambrosiushoeve is geprobeerd om de drang van de bijenvolken om het stuifmeel van de courgette te verzamelen af te remmen door het aanbieden van een stuifmeelvervangingsmiddel. Door het aanbrenge van een beetje anjisolie zijn de bijen gedresseerd op het verzamelen van dit stuifmeelvervangingsmiddel. Als dit stuifmeel vervangingsmiddel vers en droog wordt aangeboden blijven de bijen het goed verzamelen. Geconstateerd werd dat de bijen minder fel waren bij het verzamelen van het courgette stuifmeel. De bestuiving met bijen verliep goed, zelfs als slechts 9% van de bloemen mannelijk was.

Voordat een definitief oordeel gegeven kan worden over het bijvoeren met stuifmeelvervangingsmiddel bij de bestuiving van courgette is eerst nog meer onderzoek nodig.

Karl Pfefferle en de voorjaarsontwikkeling

Karl Pfefferle ziet de grens tussen broed en honingvoorraad als het brandpunt van de activiteiten in het bijenvolk. Daar stimuleert hij in het voorjaar de ontwikkeling door voer open te krabben en bakken bovenop te plaatsen.

Vorbereiding op de voorjaarsontwikkeling

Hoe de bijen zich in het voorjaar ontwikkelen is onder andere afhankelijk van hoe ze de winter in gegaan zijn. Karl Pfefferle overwintert zijn volken op twee bakken.

Het broednest moet in de onderste bak zitten. Daartoe

- 6 voert hij zoveel suiker dat er in de bovenbak geen plaats meer is voor broed. In zijn boek zegt hij dat hiervoor 20 kg suiker nodig is. Ideaal is het volgens hem als er in de bovenbak stuifmeel aanwezig is waaroverheen de wintersuiker wordt opgeslagen. Hij beveelt aan om ramen met stuifmeel in de bovenbak te hangen alvorens de bijen op te voeren als er in voor- en najaar geen goede stuifmeeldracht is.

Stimuleren tot ontwikkeling

Met een goede stuifmeeldracht en warmte uit het broednest als basis kan de imker in het voorjaar de opwaartse ontwikkeling van de volken tot een grote dynamiek brengen. Karl Pfefferle zegt dat het goede moment om in te grijpen in de ontwikkeling gekomen is zodra het broednest vanuit de onderbak de bovenbak in begint te trekken. Dit is voor hem het ogenblik om op de middelste drie ramen van de bovenbak het voer los te krabben. Dit gebeurt meestal rond half maart, ook bij slecht weer. De bijen gaan dit voer gebruiken en als gevolg daarvan sporen ze de moeder aan eitjes te leggen. Het stuifmeel dat onder de suiker zit komt beschikbaar voor broednest en jonge bijen. Op deze manier kan het volk zijn eiwitbehoefte dekken ongeacht het weer. Eind maart gaat hij de ramen met suiker links en rechts in de bovenbak openritsen. Deze ramen hangt hij vervolgens in het broednest van de bovenbak. De bijen willen deze suikerramen hier snel weg hebben en dat kunnen ze alleen door ze in het broednest op te nemen. Ze verplaatsen het voer en hebben het idee erin te zwemmen. Dit geeft de ontwikkeling vleugels. De grote voederkap wordt de motor voor een snelle voorjaarsontwikkeling. Twee weken later, half april, gaat de derde bak erop. Drie uitgebouwde, honingnatte ramen in het midden en zes kunstraten ernaast.

De bijen nemen deze ramen snel in gebruik. Als de moeder deze ramen belegd heeft, gaat Pfefferle enkele ramen kunstraat van buiten naar binnen werken door ze in het broednest van de bovenste bak te hangen. Na enige tijd doet hij dat nog een keer. De ontwikkeling wordt praktisch geforceerd door de opstijgende warmte van het eronder gelegen broednest. Inmiddels is het half mei geworden en wordt de vierde bak erop gezet. Deze bak heeft weer uitgebouwde en honingnatte ramen en kunstraat. Als de bouwdrift vermindert dan wat minder kunstraat bijhangen. De koningin gaat deze vierde bak beleggen en de voorjaars honing wordt erin opgeslagen. De uitbreiding van het volk wordt zo vooral bereikt door het bovenop plaatsen. Inmiddels zijn we in de zwermtijd beland en gaat de zwermneiging de aandacht vragen.

Beoordeling van de ontwikkeling

Al deze maatregelen moeten in overeenstemming zijn met de draagkracht van het volk. De imker moet gevoel hebben voor wat de bijen aan kunnen. Om de volgende stap te kunnen zetten, is het natuurlijk nodig dat de voorgaande ingreep door de bijen goed benut werd. Doordat de imker boven in het volk werkt, in de ontwikkelingszone, ziet hij heel snel of de ontwikkeling naar wens verloopt. Worden de opengekrabde ramen belegd? Wordt de erop geplaatste bak tot aan de kantramen bebroed? Een blik onder de dekplank laat zien of verdere stimuleringsmaatregelen genomen kunnen worden. De imker leert de reactie van het volk goed kennen en kan de kwaliteit van de moeder beoordelen zonder het hele volk overhoop te halen.

Kunnen onze bijen dat ook?

Het is een genoegen in het boek van Pfefferle bovenstaande schildering van de voorjaarsontwikkeling te lezen. Natuurlijk denk je dan als imker: 'Dat ga ik ook doen'. Kan dat zomaar? Er zijn mij weinig Nederlandse imkers bekend die hun volken op drie broedkamerbakken hebben, laat staan op vier. Twee broedkamers met daarop een honingkamer is het meest gebruikelijk. Zijn wij dan zoveel slechtere imkers dan de heer Pfefferle? Of deugen onze bijen niet? Het antwoord op deze vragen ken ik nog niet vanuit de praktijk. Net als Duitsland heeft ook Nederland een lange traditie van imkeren. Het zou heel goed kunnen zijn dat in onze Nederlandse weersomstandigheden factoren

aanwezig zijn, die een dergelijke ontwikkeling vaker belemmeren dan bevorderen.

Het weer

Karl Pfefferle imkert in Münstertal in het Zwarte Woud. Het weer is daar stabiel dan bij ons. De winter is er kouder en dat betekent dat de bijen niet telkens weer een broednest beginnen wegens hogere temperaturen om vervolgens door een koudegolf op de wintertros gedwongen te worden. Om nog maar te zwijgen van temperaturen die eigenlijk net te laag zijn, maar waarbij de bijen toch uitvliegen omdat ze daartoe gedwongen worden door de toestand van het broednest. Veel bijen verkleumen daarbij en zijn voor het volk verloren. De invloed van de Noordzee is voor de mens wel prettig, want de winter is er minder koud door. Voor de bijen is deze invloed vaak ongunstig. In Zuid Duitsland speelt de invloed van de zee een veel kleinere rol dan bij ons.

Een andere manier van inwinteren

Behalve het weer zijn er ook imkertechnische verschillen. Een eerste verschil betreft de hoeveelheid wintervoer. De meesten van ons voeren hun volken 12-15 kg suiker, genoeg om daarmee de winter door te komen en nog wat reserve te hebben. Doelbewust zoveel suiker voeren dat we de bijen in het voorjaar flink kunnen stimuleren met loskrabben van tien ramen met voer is niet gebruikelijk. Nog minder gebruikelijk is het om zoveel te voeren dat de bijen in de onderbak overwinteren. De hoeveelheid van 20 kg suiker lijkt me te klein om ze naar beneden te krijgen als er geen honing in de bovenbak zit wanneer de imker begint met voeren. Als het volk in de bovenbak overwintert en in het voorjaar een broednest begint, worden de ramen van de bovenbak belegd. Volgens Karl Pfefferle nemen ze de onderbak pas in gebruik als ze daar door de dracht toe gedwongen worden omdat de onderbak niet de plaats is voor grote activiteit van het broednest. Zo vurig als de moeder naar boven uitbreidt, zo traag belegt ze de onderrand van het broednest. Bij slecht weer kan dat soms lang duren en het volk groeit niet. Er is een slepende ontwikkeling.

Selectie

Een tweede verschil is dat Pfefferle in de voorafgaande zomer de volken geselecteerd heeft. De koninginnen die hij overwintert, hebben al bewezen over een flinke legcapaciteit te beschikken. Ze zijn afkomstig uit een koninginnenteeltprogramma. Koninginnen die niet voldoen zijn al opgeruimd. Moeren die nu geen top-prestaties leveren worden alsnog verwijderd. Door

deze manier van stimuleren zijn de moeren die dat niet kunnen bijbenen snel waarneembaar. Moeren uit redcellen, van een slechte teelt of die de winterrust niet goed overleefd hebben, leveren de vereiste prestatie niet. Ze zijn niet geschikt als moeder van grote honingvolken.

Andere opvattingen

In de Nederlandse imkerwereld is de gedachte om in het voorjaar volken met rust te laten en niet te stimuleren tamelijk algemeen aanvaard. In het vroege voorjaar een bak bovenop plaatsen wordt gezien als een slechte maatregel omdat hiervan de warmtehuishouding te veel te lijden zou hebben.

Karl Pfefferle is het eens met de gedachte een volk zo weinig mogelijk te storen. Dat is voor hem nog een reden om zoveel te voeren. Bij het loskrabben hoeft hij nauwelijks in het broednest te komen. Het loskrabben van het wintervoer is overigens ook bij ons al een oud middel om het volk te prikkelen tot activiteit. Van bovenop plaatsen zegt Karl Pfefferle dat het bij koud weer geen nadelige gevolgen heeft zolang de imker geen ramen met broed in die opgezette bak heeft gehangen. Een groot broednest produceert veel warmte en de lege bak wordt er alleen maar opgezet als het broednest dat eronder zit de bak vol heeft. Bovendien zijn bijen meesters in het regelen van hun warmtehuishouding.

Het lijkt me niet mogelijk zonder meer te zeggen of deze methode van voorjaarsstimulering overal toegepast kan worden. Het is in belangrijke mate afhankelijk van het weer. Er zijn wel enkele punten die ik heel aantrekkelijk vind. Op de eerste plaats zoveel suiker voeren dat er in het voorjaar iets open te krabben is. Verder het inwinteren van moeren die al hebben laten zien wat ze kunnen. Voer en kunstraat in het broednest hangen is minder aantrekkelijk, maar grote volken kunnen onder goede omstandigheden veel aan. De gedachte om met bovenop plaatsen de ontwikkeling te stimuleren, lijkt me heel goed. Als deze geforceerde ontwikkeling succes heeft, heeft het volk begin mei wel veel haalbijen beschikbaar voor de voorjaarsdracht die dan meestal op zijn hoogtepunt is. Het lijkt me zeer de moeite waard hiermee eens voorzichtig aan het werk te gaan.

Aktermelkdistel (*Sónchus arvénsis* L. var. *arvénsis*)

Geliefd en gevreesd

Bij veel insecten is de aktermelkdistel een geliefde plant, ruim 50 soorten vinden op een of andere wijze hun voedsel op de plant. Van diverse mineervliegjes leven de larven in de bladen. Bij de akkerbouwers is de plant echter gevreesd, omdat zij zich in de akkers tot een hardnekkig onkruid kan ontwikkelen.

Kosmopoliet

Aktermelkdistel is een een variëteit van *Sónchus arvénsis* L., een van de ruim 50 leden van het geslacht

8 Melkdistel (*Sónchus* L.), behorend tot de

■ Compositiefamilie (*Compósitae*). Van oorsprong afkomstig uit Europa en West-Azië heeft de plant zich in de loop der tijd ontplooid tot een kosmopoliet van de gematigde streken. In ons land is het een zeer algemene plant op voedselrijke plaatsen, in het bijzonder waar de grond verstoord is. In de duinen wordt een andere variëteit aangetroffen, de zeemelkdistel (*Sónchus arvénsis* L. var. *marítimus*), die veel gelijkenis vertoont met de aktermelkdistel.

Geen distel

De geslachtsnaam *Sónchus* L. is een afleiding van *Sonchos*, een oude Griekse plantennaam, waarmee een distelachtige plant werd aangeduid. Toch is deze overblijvende bijenplant geen distel. De veervormig gelobde bladeren zien er met hun puntige tanden langs de rand wel distelvormig uit, maar de gehele plant bevat melksappen, hetgeen haar onderscheidt van de distels.

Sterk ontwikkeld wortelgestel

Uit een zaailing vormt zich eerst een bladrozet, waardoor veel licht wordt opgevangen en de plant zich ondergronds snel kan ontwikkelen. Het sterk ontwikkelde wortelgestel bestaat uit dikke wortels, waarin een reserve aan voedsel kan worden opgeslagen, en uit lange kruipende wortelstokken. Vooral de laatste zijn zo gevreesd bij de akkerbouwers omdat zich daaruit na bewerking van het land heel gemakkelijk nieuwe planten kunnen ontwikkelen.

De plant heeft een rechtopstaande stengel die zich in de bloeiwijze gaat vertakken. Bovenaan zijn de stengels dicht bezet met klierharen. De grote bladeren staan verspreid op de stengel en hebben aan de bladvoet oortjes, die tegen de stengel liggen.

Grote bloemhoofdjes

De aktermelkdistel begint in juni te bloeien en gaat daar in vele gevallen mee door tot laat in de herfst als de eerste nachtvorsten er een einde aan maken. De bloemhoofdjes, die in een tuilvormige bloeiwijze op lange behaarde stengels staan, zijn in diameter ongeveer 5 cm groot, ze zijn de grootste van de paardebloemachtigen. Ze bevatten ongeveer 100 gele lintbloemen, waarvan de randbloemen groter zijn. Daardoor lijken de hoofdjes groter en vallen beter in het oog van bezoekende insecten. De hoofdjes zijn maar een deel van de dag geopend, en dan ook alleen als het weer zonnig is. Een paar uur na zonsopgang gaan ze open en tegen de middag sluiten ze zich alweer. De bloemen langs de rand gaan eerst open en successievelijk zet de bloei zich naar het midden voort.

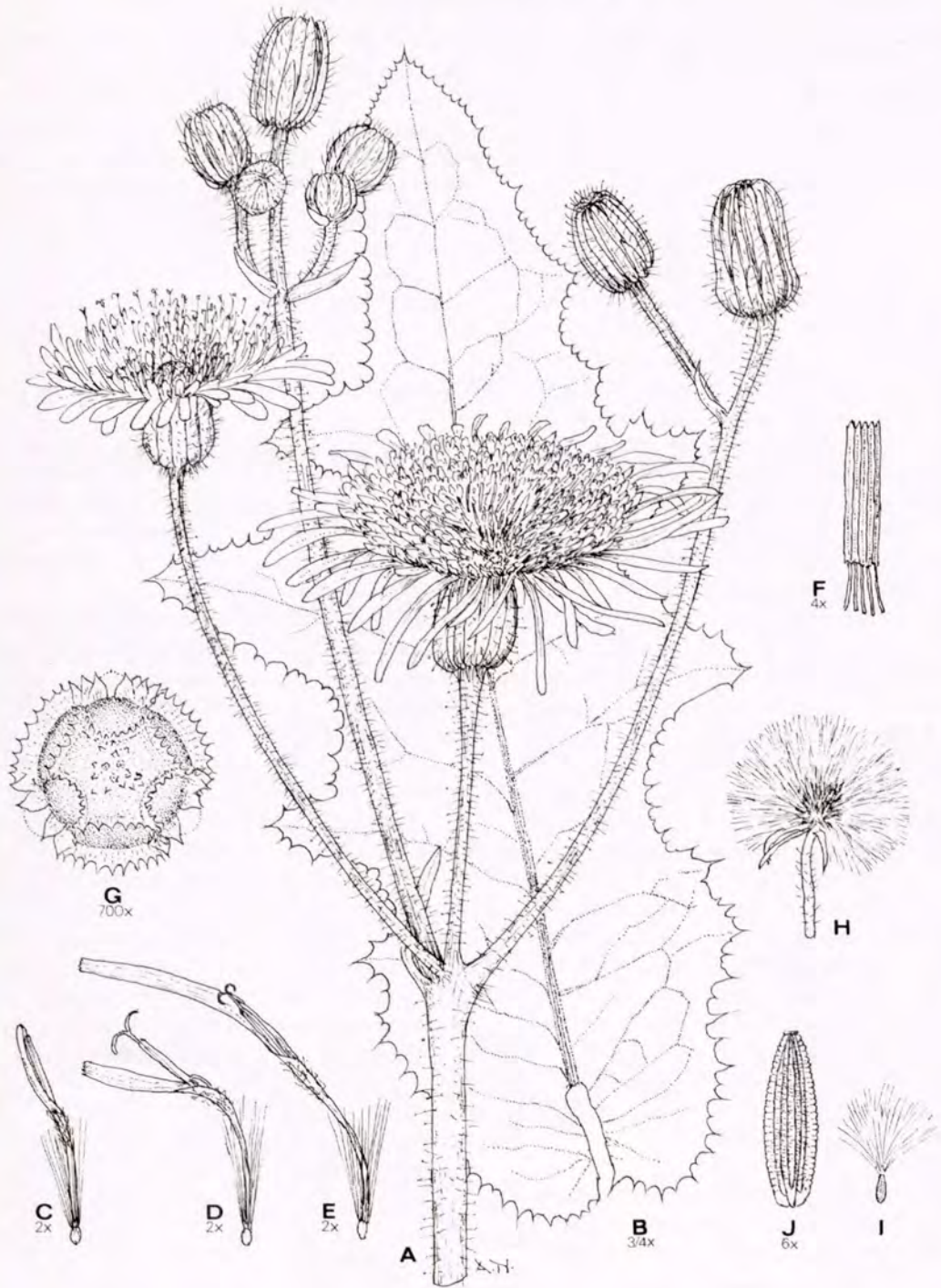
Het buisvormig deel van de bloemkroon is 8-12 mm lang, wel wat lang voor de bijentong, maar als de nectar iets in de buis gaat stijgen kan deze wel worden opgenomen.

Insectenbestuiving noodzakelijk

Hoewel bij zelfbestuiving ook wel zaden kunnen worden gevormd is het voor het vormen van optimaal kiemkrachtig zaad nodig dat kruisbestuiving plaatsvindt. Honingbijen behoren tot de voornaamste bestuivers van de akkerdistel. In een hoofdje komen gemiddeld 30 zaden tot ontwikkeling. De zaden zitten in nootjes, die ruggelings afgeplat zijn en voorzien zijn van ribben met dwarsricheltjes. Aan de nootjes zitten pappusharen, in feite de verdorde bloemkelk, waardoor ze gemakkelijk door de wind kunnen worden meegenomen.

Literatuur

- Schroeder, D. (1973). The phytophagous insects attacking *Sonchus* spp. (Compositae) in Europe. Proc. 3rd Int. Symp. Biol. Control Weeds. Montpellier, France, Commonwealth Inst. Biol. Control Misc. Publ. 8: 89-96.
- Lemna, W.K. and Messersmith, C.G. (1990). The biology of Canadian weeds. 94. *Sonchus arvensis* L. Can. J. Plant Sci. 70: 509-532.

Akkerdistel (*Sonchus arvensis* L. var. *arvensis*)

A bloeiwijze; B blad; C ontluikende bloem; D bloem in het midden van het hoofdje;

E bloem langs de rand van het hoofdje; F opengeslagen meeldraden; G stuifmeelkorrel (polair); H zaadhoofdje; I nootje met pappus; J nootje.

Een joint voor de bijen?

In Duitsland is de aanplant van hennep sinds dit jaar toegestaan. Maar wel hennep met een laag gehalte aan tetrahydrocannabinol (THC). Dit THC is het bestanddeel dat hennep zijn bedwelmende werking geeft.

Hennep is een plant, waarbij vrouwelijke en mannelijke bloemen meestal aan verschillende planten groeien. Ook zijn er rassen die niet tweehuizig, maar eenhuizig zijn, de mannelijke en vrouwelijke bloemen groeien aan één plant, maar in aparte bloeiwijzen. De hennepkwekers die hennep voor hash kweken gebruiken voornamelijk vrouwelijke takken of planten, hierin zit het meeste THC. Hennep wordt door andere telers voornamelijk voor de vezels en het zaad gekweekt.

10 **—** Veel mensen willen tegenwoordig zoveel mogelijk textiel van natuurlijke oorsprong, daarom is er meer vraag naar hennep. De zaden, die altijd al in zangzaad werd gebruikt, worden nu ook door mensen gegeten. Ook wordt er olie uit geperst.

Is het nu een bijenplant? In de literatuur is er weinig over te vinden, het wordt een vrij goede stuifmeelplant genoemd. Daar hennep eind juli en in augustus bloeit, een tijd met weinig goede stuifmeeldracht, is natuurlijk mooi meegenomen.

Zelf heb ik de hennep enkele jaren in de tuin gehad. Het is een zeer decoratieve plant, die wel drie meter hoog wordt, met sierlijke handvormig samengestelde bladeren. Hij is ook goed te gebruiken als windvang. Het zaad haalden we gewoon uit het zangzaad voor de vogels. De bijen vlogen fantastisch op de mannelijke bloemen, ze haalden er veel stuifmeel. Van de vrouwelijke toppen heeft zoonlief hash proberen te maken, wat echter totaal mislukte. Geen nederwied dus uit onze tuin!

ADIZ 1996(10).

Witte stip

Een carnica-imker in Duitsland klaagt over de Buckfastbijen van zijn buurman. Hij had dit najaar veel last van roverij, en hij zag zelfs al bijen met 'rode achterlijfringen' in zijn volken.

Natuurlijk, was het antwoord, Buckfastbijen zijn vindingrijk, ze zien snel een nieuwe dracht. Heb je wat zwakke volken of ga je wat nonchalant om bij het voeren, dan krijg je last. Een imkerspreekwoord zegt niet voor niets 'Voor elke roverij is er eerst een ezelij' (= stommiteit). Ook als je je ramen in warmbouw (evenwijdig aan de

vliegopening) hebt hangen, is er weinig controle op de binnenkomende bijen, en is er meer kans op roverij. Maar het vervliegen mag je ook niet uitvlakken.

In Liebefeld (Zwitserland) hebben ze een proef gedaan, waarbij van een volk heel veel uitvliegende bijen gemerkt werden met een witte stip. Na korte tijd vlogen de witte stippen niet alleen bij bijna alle volken van de stand naar binnen, ook werden witte stippen gezien bij bijenstanden in de buurt. Na vier tot vijf weken werden zelfs op bijenstanden in naburige dorpen de witte stippen opgemerkt. En wie dit niet gelooft, probeer het zelf maar eens!

Deutsches Bienen Journal 1996(11)

Warm- of koudbloedig

Insekten zijn volgens de biologen koudbloedige wezens. Maar is de bij dat ook? Een bij hoeft niet te wachten totdat de zon haar opwarmt, voordat ze kan wegvliegen. Nee, ze laat haar vliegspieren trillen zonder haar vleugels te bewegen en warmt zichzelf op tot boven de 25°C. Bij deze lichaamstemperatuur kan ze vliegen. Ze kan haar lichaamstemperatuur zo tot 35°C opvoeren om het broed op de juiste temperatuur te houden. Met deze temperatuurregeling zit ze tussen koud- en warmbloedig in. Maar het volk als eenheid, als het broed heeft, is warmbloedig. Ook als het buiten vriest dat het kraakt, is de temperatuur aan het oppervlak van de wintertros toch nog altijd 15°C. Wordt een individuele bij kouder, dan kan ze zich niet meer bewegen en gaat dood. De bijen die aan de buitenkant van de wintertros zitten, gaan naar binnen, letterlijk om zich te warmen.

Als de bij uitvliegt bij lage temperaturen, moet ze zorgen een voldoende hoeveelheid honing bij zich te hebben, om haar vlucht te kunnen maken. Stuifmeelhaalsters hebben het moeilijker dan nectarhaalsters, want die kunnen op de terugweg wat van de voorraad in hun honingmaag aanspreken.

Beekeeping 1996(10).

De speurtocht van Robert Noel

Robert Noel, een gewone imker net als u en ik, woont in de staat Maryland in de Verenigde Staten en is onderwijzer aan een High School. Net als u zag hij met lede ogen aan hoe zijn volken waren besmet met de varroamijt. Apistanstrips, het enige toegelaten middel, werden besteld en daar was het wachten op. In de tussentijd experimenteerde Robert met etherische (snelverdampende) olie van verschillende planten waarvan hij een aantal druppels aan het suikerwater dat hij de bijen voerde toevoegde. Hij was benieuwd of, en zo ja in welke mate, varroamijten er op zouden reageren. Aanvankelijk gebruikte Robert wintergroenolie (Pyrola) waarvan hij een aantal druppels aan het suikerwater toevoegde en over de bijen sprenkelde. Het effect was een sterke mijtuitval. Hij zette zijn bevindingen op papier en stuurde die naar de 'American Bee Journal' voor de rubriek 'De lezer schrijft'. Het bleef niet bij die ene brief en ook niet bij het gebruik van wintergroenolie. Vervolgens werd pepermuntolie gebruikt van de Spearmint (*Mentha spicata*) en bovendien maakte hij voerdeeg waaraan pepermuntolie was toegevoegd en deze plakken legde hij boven het broednest. Uit gesprekken met andere imkers kwam naar voren dat verhoogde resistentie tegen de varroamijt optrad bij volken die nectar verzamelden van de tijm. Op zijn eerste publicaties volgden veel reacties. Vanuit de Universiteit van West-Virginia werd contact met Robert Noel opgenomen en deskundigen op het gebied van mijtonderzoek en bijenteelt boden hun medewerking aan. Inmiddels verscheen in de 'American Bee Journal' een artikel over de rol van plantaardige stoffen bij de bestrijding van mijten en daarin werd gemeld dat in Italië ApiLife Var op de markt was verschenen. Een nieuw wapen in de strijd tegen de varroamijt met als hoofdbestanddeel aromatische kristallen gewonnen uit tijmolie. Samen met die van eucalyptus, menthol en kamfer is het in een basisstof geïmpregneerd. Het tablet wordt op de toplatten van het broednest gelegd waarna de vluchtige stoffen vrijkomen en door het volk circuleren. Na drie tot vier weken wordt het vervangen. In kleine volkjes wordt hiermee 95% van de varroamijten gedood mits de temperatuur niet onder de 16°C daalt. Minder resultaat werd gehaald in grote volken met meerdere bakken op elkaar geplaatst. Er zijn geen residuen in de was gevonden. Al eerder, in 1991, was voor de bestrijding van de

varroamijt al een mengsel van tijm en salie (geslacht *salvia*) gebruikt. Het werd om de drie tot vier dagen door het vlieggat in de volken gespoten. Het resultaat stond gelijk aan een behandeling met Amitraz. In een andere studie werd laboratoriumonderzoek verricht naar de mate waarin plantaardige olie een aantrekkende, afstotende of giftige werking voor mijten bezat. Van de onderzochte 32 soorten olie werkten 21 afstotend. Citronella en citroenolie waren de belangrijkste. De olie van kruidnagelen trok de varroamijt juist aan. (Loont het de moeite deze bijzonderheid in een onderzoekprogramma onder te brengen?).

Een sneeuwbaaleffect

Voordat ik verder ga wil ik u eerst iets vertellen over de beweegreden van Robert Noel. Hij zegt: *'Het doel van mijn onderzoek is niet om alleen mijn eigen bijen te redden, maar ook om een bijdrage te leveren aan de gehele bijenteelt, zodat ook in de toekomst bestuiving van gewassen veilig wordt gesteld.*

Bestuiving zo noodzakelijk om voedsel te verschaffen voor een hongerige wereld. De honingbij is een wonder der natuur en we moeten samenwerken om deze voor uitroeijing te beschermen'.

Het Amerikaanse Ministerie van Landbouw (USDA) meldt dat er nu in vier staten proeven worden genomen met plantaardige vluchtige olie als alternatief voor Apistan. De eerste resultaten worden hoopgevend genoemd. De bevindingen van het onderzoeksteam van de Universiteit van West-Virginia zijn niet minder hoopgevend. Zij stellen dat naar hun idee Robert Noel een manier heeft ontdekt om zowel de varroa- als tracheemijt effectief te bestrijden.

Een verslag:

'In de zomer en herfst van 1995 voerde Robert Noel suikerwater aan zijn bijen waaraan toegevoegd wintergroen- en pepermuntolie. Hij mengde 10 tot 20 druppels (0,5 tot 1 cc) olie met een pond suiker in een literpot en voegde er zoveel heet water aan toe tot de pot vol was. De suikerstroop konden de bijen via een voerinstallatie aan het vlieggat opnemen. Van de veertien volken kregen er negen voedsel met wintergroenolie en de overige vijf met pepermuntolie. Er werd van juli tot oktober gevoerd, tegen het einde van de periode dagelijks. Bij het begin van het voeren waren verschillende volken er door mijtaantasting en begeleidende ziekten slecht aan toe. Veel kleine

bijtjes met verschrompelde vleugels en een broednest met het bekende 'hagelschotpatroon'. Twee volken waren zo zwak dat de wasmot de overhand dreigde te krijgen. Dertig dagen na het begin van het voeren had de varroamijt definitief het onderspit gedolven en de bijen waren hersteld van het zogenaamde mijtsyndroom. Op 21 september 1995 werden verscheidene volken grondig geïnspecteerd. De met suikerwater behandelde volken waren zo goed als varroavrij. De onbehandelde controlevolken in hetzelfde gebied waren zwaar besmet en op sterven na dood. Volken op een andere bijenstand die in juli en augustus mijtvrij waren, bleken in november zwaar besmet (2 tot 3 mijten per bij). Het is zo goed als zeker dat zwaar met varroa besmette bijen van stervende, in het wild levende volken in de bosrijke omgeving zich bij de volken van de imkers hadden gevoegd. Deze volken kregen alsnog een plak suikerdeeg boven de tros bestaande uit vier kopjes suiker, twee kopjes plantaardig vet en 4,8 cc wintergroenolie. In het voorjaar van 1996 was in deze volken nauwelijks een mijt te vinden. In het voorjaar van 1996 paste Robert Noel nog een andere vorm van varroa-bestrijding toe. Strips van plexiglas (35,5 x 7,5 x 0,3 cm) besmeerde hij met een mengsel bestaande uit vier delen koolzaadolie, 1,5 deel gesmolten bijenwas, 2 cc Patchouli (welriekende olie) en 2 cc wintergroenolie. Hij plaatste de strip in de lengte in de vliegopening. Thuiskomende bijen namen bij het passeren van de strip een deel van het mengsel aan hun poten mee. Een dag later werden verscheidene dode mijten op de strip gevonden. Een collega-imker paste dezelfde methode toe en vond een dag later honderden dode mijten bij de ingang, op en rond de strip. Mr. Amrine, van de Universiteit van West-Virginia inspecteerde dit volk vijf dagen later en vond slechts twee levende mijten op 1.000 onderzochte bijen. In hetzelfde onderzoek werden 100 verzegelde darrecellen geopend. In verscheidene pas verzegelde cellen bevonden zich 18 tot 25 zeer opgewonden varroamijten, die als gekken over en rond de larven en raat renden. Toen het mengsel van de strip door de thuiskomende bijen in het broedgebied werd gebracht moeten deze mijten massaal de bijna gesloten cellen zijn ingevlucht, als waren het schuilkelders, want in de eedergesloten darrecellen met oudere poppen vond een normale ontwikkeling van de varroamijten plaats. Op 6 juni 1996 inspecteerde Mr. Amrine 12 volken van Robert Noel op drie verschillende plaatsen. In elk volk werden ongeveer 100 verzegelde darrecellen geopend en verscheidene cellen met werksterbroed. Het resultaat was verbluffend. Slechts een enkele varroamijt werd gevonden en met 12 tot 14 raten broed kon worden gesproken over de beste

volken die hij in de afgelopen jaren onder ogen had gekregen.

Wat doen we met deze informatie?

We zouden zo graag... maar er blijven nog vragen. Krijgen we bij gebruik van etherische olie voortaan nectar, dus honing, met een smaakje? Als we het toepassen, wat is dan het beste tijdstip in het jaar, welke concentratie, in welke vorm en wanneer? Gaan we het net als Robert Noel zelf uitzoeken of wachten we op onderzoekresultaten van eigen bodem. De verleiding is groot om aan de slag te gaan vooral als we denken aan de huidige verontreiniging van was, propolis en honing. Veel vragen, inderdaad. Toch ben ik ervan overtuigd dat binnen afzienbare tijd verantwoorde medicatie van de varroa met natuurlijke grondstoffen tot de mogelijkheden behoort. De bron van alle kwaad voor de varroa en de oplossing voor de bijenteelt ligt in de natuur voor het grijpen.

Het weer in januari

Over de periode 1961/1990 geldt als landelijk gemiddelde 44 uren zon, 62 millimeter neerslag en een gemiddelde maximum temperatuur van 4,5°C.

Januari-maanden

Jaar	Zon (uren)	Neerslag (mm)	Max.temp (°C)
1992	normaal	droog (34)	vrij zacht
1993	normaal	normaal	zeer zacht
1994	normaal	zeer nat (98)	zeer zacht (7,4)
1995	zonnig	zeer nat (126)	zacht (6,5)
1996	zeer zonnig (90)	zeer droog (7)	zeer koud (1,8)
Noord-Nederland (-0,2)			

Geraadpleegd

- Hayes, J., Chemicals and Varroa. American Bee Journal 135(6): 393 (1995)
- USDA Agricultural Research, Natural Products show promise for controlling Tracheal and Varroa Mites ABJ 135(8): 533 (1995)
- Noel, R., Wintergreen oil for Varroa control, ABJ 135(10): 661 (1995)
- Noel, R., Mint oil for mite control, ABJ 136(01): 013 (1996)
- Eischen, F., Pesticide Resistance Biology. ABJ 136(02): 111 (1996)
- Noel, R., Mint plants cause mite reductions. ABJ 136(03): 153 (1996)
- Eischen, F., Acaricides and Varroa control ABJ 136(04): 277
- Noel, R., Feeding with heavy and volatile oils for mitecontrol ABJ 136(06): 389 (1996)
- Mallow, H., Eradication of varroa experienced in test hives. ABJ 136(07): 467 (1996)
- Noel, R., Essential oil-saturated Grease Patty study concluded, ABJ 136(08): 541 (1996)
- Amrine, J., West-Virginia university. New mite controls investigated, ABJ 136(09): 652 (1996).

Een nest met acht raten

Begin september 1996 hoorde ik dat er door werkers vlakbij mijn bijenstal, over een sloot, een bijennest was gevonden hangende in een singel, dit is een rij bomen die op de oever van een sloot staat. Het was een flink groot nest met acht raten en flink bezet met bijen, ze hadden echter geen honingvoorraad, dus gedoemd te verhongeren in de winter. We hebben het volk gedood en door een tak af te zagen de raten ongebroken kunnen weghalen. Nu zal de vereniging een vitrine maken waar hij in opgeborgen wordt.

Zoiets maak je maar één keer in je imkerleven mee, een leven van 60 jaar imkeren.

G.K. Keessen, Aalsmeer

Bijenvolk en mensenhoofd

Van de vele voordrachten, die de anthroposoof Rudolf Steiner (1861-1925) heeft gehouden is de zogenoemde 'Bijencursus' wel zeer opmerkelijk. Hij vertelt daarin over de bijen en hun betekenis voor mens, kosmos en aarde. Hij gaat in op de relatie van de bijen tot het menselijk organisme. Binnen in de bijenkorf gaat het namelijk precies zoals in het hoofd van de mens. In het hoofd van de mens hebben wij zenuwen, bloedvaten en ook nog verspreid liggende zogenaamde eiwitcellen, die rondachtig blijven. De zenuwcellen, die voortdurend slijten, zijn te vergelijken met de darren. De bloedcellen, die met het bloed door de aderen stromen en het lichaam van voedingsstoffen voorzien en het afweermecanisme regelen, zouden dan de werkbijen zijn. De eiwitcellen, die voornamelijk in het middengedeelte van het hoofd aanwezig zijn en de kortste ontwikkeling doormaken, die kunnen we met de koningin vergelijken. De cellen, die u als eerste in de kiem van het menselijk embryo tot ontwikkeling

ziet komen en die dan blijven, zijn de eiwitcellen. De andere, de bloedcellen, ontstaan wat later en als laatste ontstaan de zenuwcellen. Vergelijk hiermee de ontwikkelingsduur van koningin, werkbij en dar. Binnen in het hoofd van de mens treffen we dus dezelfde drie krachten aan als in het bijenvolk.

De werkbijen brengen datgene wat zij van de planten verzamelen naar huis, verwerken het in hun eigen lichaam tot was en brengen dan die wonderbaarlijke bouw van de cellen tot stand. De bloedcellen van het menselijk hoofd doen dat ook! Die gaan van het hoofd uit door het gehele lichaam. Als u bijvoorbeeld een stuk bot bekijkt, dan zijn daar overal die zeshoekige cellen aanwezig. Het bloed, dat door het gehele lichaam circuleert verricht dezelfde arbeid als de bijen in het bijenvolk. Het bloed heeft dus dezelfde krachten in zich, als waarover een werkbij beschikt. Zoals de mens zijn eigen lichaam (spieren en botten) opbouwt, zo bouwt ook een bijenvolk zijn eigen lichaam op: dat zijn de raten, de zeshoekige cellen. Als iemand een stukje bijenwas krijgt, heeft hij eigenlijk een tussenprodukt van bloed, spieren en botten. Met dit bouwsel van was gebeurde hetzelfde als in het inwendige van ons lichaam. Bij was heb je eigenlijk te maken met datgene wat wij als krachten in ons dragen.

De zenuwen (darren) worden voortdurend vernield. De zenuwen slijten zonder ophouden. Na de darrenslacht (verslijten van de zenuwen) worden de activiteiten van het bijenvolk al gauw minder en gaat het in winterrust. Het volk gaat eigenlijk ieder jaar 'dood'. Onze zenuwen worden ieder jaar zwakker en aan dit zwakker worden van de zenuwen sterven de mensen uiteindelijk.

De bij werd juist in de oudste tijden als een heilig dier beschouwd, omdat zij in al haar werken eigenlijk laat zien hoe het in de mens zelf toegaat.

Als de mensen in vroeger tijden kaarsen maakten van bijenwas en die aanstaken, dan hadden zij daarbij het besef een zeer bijzondere en heilige handeling te verrichten: 'De was die daar verbrandt, hebben wij uit de bijenkorf gehaald. Daar binnenin was die in vaste toestand. Als het vuur deze was doet smelten en de was verdampt, dan komt de was in dezelfde toestand waarin die in ons eigen lichaam aanwezig is.' En tijdens dit verbranden van de was uit de kaars hebben de mensen vroeger aangevoeld, dat daar iets, dat in hun eigen lichaam aanwezig was, omhoog steeg naar de hemel. Dat was iets dat hen tot diepe vroomheid stemde.

Als men nu naar de bijenzwerm kijkt dan is die weliswaar te zien, maar hij ziet er net uit als de ziel van een

mens die het lichaam moet verlaten. Het is een grandioos gezicht, zo'n wegzwermend bijenvolk. Zoals de oude koningin met haar aanhang de bijenkorf verlaat, zo verlaat de mensziel zijn lichaam. Men kan werkelijk die uitvliegende zwerm beschouwen als een beeld voor de wegtrekkende ziel van de mens. De bijen kunnen echter de weg naar de geestelijke wereld niet vinden en dan klitten de bijen aan elkaar, worden één enkele tros. Ze willen samen blijven. Zij willen weg uit de wereld, kruipen heel dicht op elkaar om te verdwijnen, omdat zij de geestelijke wereld willen binnengaan. Maar zij zijn zo fysiek-stoffelijk geworden, dat dat niet kan. Wij moeten hen in een andere bijenkorf tot wedergeboorte brengen. Dat is precies het beeld van de mens dat zich hier weer belichaamt. Lees in dit verband ook eens het prachtige gedicht van Martinus Nijhoff dat als titel draagt: 'Het lied der dwaze bijen'.

14

Het staat in het Groentje van januari 1980.

Dus de mens heeft een hoofd en het hoofd werkt aan het grote lichaam, wat het bijenvolk eigenlijk is. Het bijenvolk vertoont de samenhang tussen koningin, werkbijen en darren; dezelfde samenhang als bij de mens tussen eiwitcellen, bloedcellen en zenuwen. - Wat een mens zich al niet in z'n hoofd kan halen! (Uit het gedichtengoed van Rudolf Steiner/Dornach, 26 november 1923)

P. Jager, Putten Gld.

Hyposensibilisatie-kuur

Graag wil ik in contact komen met imkers die een hyposensibilisatiekuur (dit is een langdurige injectiekuur tegen bijenallergie) ondergaan of ondergaan hebben. Dit om de volgende reden.

Na ongeveer twee jaar met veel plezier bijen te hebben, en dus ook diverse steken opgelopen (zonder veel problemen), ging het dit jaar mis.

Ik werd in mijn hoofd gestoken waarop een allergische reactie volgde die uitliep in een shock. Na het kortdure optreden van gezin en burens die arts en ambulance waarschuwden kwam alles na een paar uur weer goed. Via het blad **Bijen** kwam ik in contact met Dr. Janssen uit Arnhem. Na wat onderzoeken hebben we besloten om met de injectiekuur te beginnen.

Nu wil ik graag in contact komen met mensen die hiermee ervaring hebben en die wel of niet zijn doorgeslagen met het houden van bijen.

Hans Groenen, Aspert 5 6631 KS Horssen, 0487-541638.

Fluvalinaat en wespen

Het themanummer van oktober spreekt mij zeer aan: ik mag zo'n blad wel waar allerlei ervaringen en weetjes in staan. Daar kan een ieder wel wat uithalen. Maar nu mijn reden van deze brief, iets voor de vraagbaak. Ik heb drie volken.

Mijn Carnicavolk met nieuwe moer van dit jaar heb ik eind augustus ingevoerd. Ik heb direct vanaf het begin van invoeren Apistanstrips in het volk gehangen. Om de andere dag voerde ik 2 kg suiker (2 op 1). Ik controleer uit nieuwsgierigheid regelmatig de schuifbodems van mijn volken, zeker na het inhangen van strips om de besmetting met varroamijten waar te nemen. In het begin, omdat er dan mijten liggen, veeg ik de bodem schoon boven de afvalcontainer. Ik vertelde mijn vrouw zo van: niet veel mijten en enkele wespen op de bodem. Waarop zij zei: je hebt de wespen toch wel doodgemaakt hè? Ikzelf vind wespen nuttige beestjes maar haar vraag was gerechtvaardigd, omdat ze pas in haar hals was gestoken. De volgende dag na het vullen van de voerbak, weer een stuk of zes wespen op de schuifbodem die niet wegvliegen als ik de schuif onder de kast uit haal. Ik gooi ze op de grond, ze doen vlieg pogingen en ik druk ze maar dood. Zolang ik voer gaat dit ritueel door. Op 14 september komen mijn twee kasten met F1's terug van de heide. Deze volken ga ik ook invoeren en bovendien hang ik er strips in. Wie schetst mijn verbazing als ik de dag na het suiker geven ook weer wespen aantref op de schuifladen van beide kasten, die niet kunnen vliegen. De wespen worden blijkbaar gelokt door de geur van gemorste suiker, want bij mijn Carnicakast waar niet meer gevoerd wordt zie ik geen wespen meer. Vandaar mijn vraag: kent u dit verschijnsel? Kunnen wespen niet tegen de stof fluvalinaat van de Apistanstrips en worden hun vliegspieren of zenuwstelsel aangetast?

K. Visser, Nijverdal

Carnica en heidedracht

Omdat ik al eens gehoord heb dat Carnicabijen niet geschikt zijn voor het halen van heidehoning, ga ik alleen met de twee F1-volken naar de heide. Maar ook omdat ik zuinig ben op mijn Carnicamoer en ik thuis toch ook een volk wil hebben staan, houd ik mijn Carnicavolk thuis. Ik denk niet dat het dit jaar een ideaal heidehoningjaar is geweest, want ik had geen heidehoning. Mijn ene volk had er in de honingkamer helemaal niets van gebakken, mijn andere volk had nog zoveel honing opgeslagen in de honingramen dat

ik het er uitgeslingerd heb. Heel geestdriftig had ik deze ramen eerst met de heideborstel bewerkt maar tijdens het slingeren hoorde ik al dat de honing er uitregende tegen de wand van de slinger. Een keer draaien en alle 'heide'honing was er uit. De borstel had ik voor niets gebruikt. Het zal wel pure vossebessenhoning zijn. Er staat bij Nijverdal veel vossebes aan de rand van de heide tussen de bomen. En nu mijn vraag.

Ik het zo dat ook F1's geen heidehoning halen? Zoja, waarom? Ik kan mij niet goed voorstellen dat het aan de tonglengte ligt. Zo groot en diep zijn de heidebloemetjes toch niet? Ik heb de indruk dat ze wel behoorlijk wat stuifmeel van de heide halen.

K. Visser, Nijverdal

Radioactiviteit heidehoning

J.D. Kerkvliet, Keuringsdienst van Waren, Amsterdam
De Keuringsdienst van Waren te Nijmegen zou graag van een aantal heidehoningen van 1996 de radioactiviteit meten. Zoals bekend is de laatste jaren de radioactiviteit gelukkig sterk gedaald en overschrijdingen van de norm zijn niet meer gevonden. Uit wetenschappelijk oogpunt is de Keuringsdienst er echter in geïnteresseerd hoe de waarden in heidehoning uit 1996 - tien jaar na Tsjernobyl - liggen en of er verschil is tussen de diverse Nederlandse heidevelden. Voor deze meting is bij voorkeur 350 gram honing nodig, maar 50 gram kan ook. U kunt uw heidehoning opsturen naar het volgende adres: Keuringsdienst van Waren, t.a.v. ir. H. Nootenboom, Postbus 260, 6500 AG Nijmegen.
Afgeven mag ook: Meyhorst 60-02 te Nijmegen. Indien u nadere inlichtingen wilt hebben kunt u ir. Nootenboom bellen, 024-3446444.
Graag vermelding van het heideveld waar de honing is gewonnen.

bijen FOTO VAN DE MAAND

Bijenstal van de heer P.B.J. van den Dries uit Heinkensand. De Bijenstal staat in een boomgaard net buiten zijn woonplaats.

Worden de juiste produkten beoordeeld?

M.J. van Iersel

In imkerland worden grote gebeurtenissen vaak door besturen aangegrepen om een honingkeuring te organiseren. Er wordt daarbij in heel wat klassen gekeurd: o.a. vloeibare en gekristalliseerde honing, heidehoning en brokhoning. Waardoor wordt dat bepaald? Traditie, zakelijke overwegingen?

Het doel van de honingkeuring

16 Een honingkeuring is niet alleen een sportieve wedstrijd. De honingkeuring biedt de imker de gelegenheid zijn honing te toetsen aan kwaliteitseisen. Hij kan zo controleren of hij zijn werk goed gedaan heeft. Er wordt daarbij voornamelijk getoetst op zichtbare kwaliteit. Alleen de vaststelling van het suikergehalte zegt iets over de kwaliteit van de honing zelf. Belangrijke kwaliteitsaspecten zoals het enzymen HMF-gehalte worden niet gekeurd. Een tweede doelstelling is het om via zo'n keuring kennis te verspreiden omtrent het verwerken van de honing na het slingeren. De derde doelstelling is het winnen van een prijs en bevestigt te krijgen dat je een goede imker bent.

De honingkeuring en de consument

De consument wil vloeibare honing of de zogenaamde crémehoning. Deze laatste is een belangrijk produkt omdat op deze wijze aan de consument een honing verkocht kan worden die niet aan kwaliteit heeft ingeboet door allerlei bewerkingen, zoals dat wel het geval is bij gekristalliseerde en vervolgens vloeibaar gemaakte honing, zelfs al gebeurt dit op een goede manier. Het produkt crémehoning verdient een plaats op de honingkeuringen. Met zijn wensen bepaalt de consument wat er op een honingkeuring gekeurd moet worden. Bakkers wedijveren ook met elkaar. Zij wedijveren daarbij met produkten die de consument wil hebben. Het gaat niet om het mooiste deeg, maar om het fijnste worstebrood.

Zo is het voor mij steeds een raadsel waarom kristalliserende honing op een honingkeuring ook maar één blik waardig wordt gekeurd. Deze honing is vlees noch vis. Ook gekristalliseerde honing is vaak een onverkoopbaar produkt. Veel honingen die spontaan gekristalliseerd zijn, zelfs met roeren door de imker, worden in de pot vaak zo keihard dat ze alleen

geschikt zijn om te verkopen aan de Palestijnen voor hun Intifadah. Ook kan deze honing kristallen bevatten die de consument het idee geven dat hij zand eet in plaats van honing. Een dergelijk produkt hoort niet op een honingkeuring. Toch deze honingen op een keuring toelaten geeft de imker het idee dat hij hier een goed produkt aflevert.

Herziening van klassen en normen

In dit licht lijkt het mij hard nodig de klassen waarin gekeurd wordt te herzien. De klasse kristalliserende honing dient te worden afgeschaft. Kristalliserende honing is een halfprodukt, wat voor zin heeft het dit te keuren? De categorie gekristalliseerde honing zou normen moeten bevatten voor de viscositeit, anders gezegd, de smerbaarheid van de gekristalliseerde honing. Op deze wijze hoeft crémehoning geen aparte klasse te worden. De klasse gekristalliseerde honing bevat al normen voor de kristalgrootte. Te grote kristallen geven aftrekpunten. Zo zou een slechte smerbaarheid, te hard of te vloeibaar, van

gekristalliseerde honing ook aftrekpunten moeten opleveren evenals een te grote viscositeit. Misschien moet het woord gekristalliseerde honing helemaal niet gebruikt worden maar is het beter voor deze klasse de term crème honing te gebruiken. Het woord geeft dan aan aan welke kwaliteiten het produkt moet voldoen.

Suikergehalte

Bij gekristalliseerde honing wordt meestal het suikergehalte niet gemeten. Eigenlijk zou dit wel moeten want bij spontane kristallisatie kan de bovenste laag honing een te laag suikergehalte

hebben waardoor dit laagje tot gisting over kan gaan. Ook als de honing geënt is maar onvoldoende geroerd, kan dit verschijnsel optreden. Het probleem bij het meten van het suikergehalte is hier dat de refractometer alleen voor vloeibare honing gebruikt kan worden. Deze moeilijkheid is eenvoudig te ondervangen door van alle gekristalliseerde honingen een monster te nemen in een klein potje en dit even in de magnetron te plaatsen. Na afkoeling kan op eenvoudige wijze het suikergehalte gemeten worden.

Het vakmanschap van de imker

Het vakmanschap van de imker komt ook tot uiting in

het vaststellen van de herkomst van de honing. Met het meten van de zuurgraad van honing kan een uitspraak worden gedaan over zijn herkomst. De zuurgraad is met een pH-meter op eenvoudige wijze vast te stellen. De meeste Nederlandse honingen zijn gemengde honingen en of de zuurgraadmetering ook dan nog bruikbaar is weet ik niet. Voor de imker is het een interessante uitdaging om op een honingkeuring na te laten gaan of zijn linde honing ook inderdaad die naam verdient. Pluspunten voor een juiste tenaamstelling.

De Nationale Honingkeuring

Het bestuur dat een keuring organiseert zoekt een jury die het werk moet gaan doen. Het bestuur laat de jury zijn gang gaan en deze jury volgt de gebruikelijke normen. De jury kan niet opeens op een andere wijze gaan keuren. Het bestuur informeert de leden niet over andere voorwaarden. Een soort patstelling die de ontwikkeling van een eigentijdse keuring tegenhoudt. De verdeeldheid van de Nederlandse imkerij doet hier ook geen goed gaan. Op de Open Dag van de Ambrosiushoeve in Hilvarenbeek werd dit jaar de Nationale Honingkeuring gehouden, helaas nog niet helemaal zonder kinderziekten. Ik vind deze wedstrijd een goed initiatief op een uitstekende plaats. Bij de Ambrosiushoeve kunnen alle imkers terecht, ongeacht van welke organisatie ze lid zijn. Ik hoop dat deze keuring een vervolg zal krijgen. De Nationale Honingkeuring zou een prachtige gelegenheid zijn om op nationaal niveau de keuringseisen bij te stellen. Een inspirerende taak voor de Ambrosiushoeve. Misschien kan de Nationale Honingkeuring via de pers ook nationale aandacht krijgen? Dat zou een prachtige promotie zijn van Nederlandse honing.

Inbinden van 'Bijen'

Marga Canters

Wederom biedt de VBBN haar leden, maar ook niet-leden, de mogelijkheid jaargangen van het maandblad Bijen in te laten binden. Wij hebben inmiddels een boekbinder gevonden die dezelfde kwaliteit levert voor een lagere prijs. Een enkele jaargang gaat ± f25 kosten, twee jaargangen in één band ± f30.

U kunt uw jaargang(en) vóór 1 maart 1997 sturen aan: VBBN, t.a.v. Marga Canters, Grintweg 273, 6704 AP Wageningen.

Huub van Gool

Op 14 november 1996 is op 79-jarige leeftijd Huub van Gool plotseling overleden. In het themanummer van oktober stond nog een interview met hem, nu een maand later moeten we afscheid van hem nemen.

Voor de bijenhouderij heeft hij veel betekend. Zo begon hij zijn loopbaan in 1945 als leraar in algemene dienst bij het toenmalige Rijksbijenteeltconsulentschap.

Vele fruittelers heeft hij in

die tijd de vakkennis van het bijenhouden

bijgebracht. Hij was een geboren leraar met een

enorme veelzijdigheid

en een ijzeren

geheugen. Zo gaf hij

onder andere ook les

aan de opleidingen

tuinbouwakte en

-praktijkleerkrachten.

Zijn verdiensten voor het

landbouwonderwijs zijn

dan ook van grote

betekenis. Het boek

'Bijenhouden met Succes',

waarvan maar liefst zeven

drukken verschenen, was

inderdaad een groot succes en was

een waardevolle aanwinst voor de

bijenhouder. De Bond van Bijenhouders NCB en de

daarbij aangesloten verenigingen deden regelmatig

een beroep op hem. In 1993 gaf hij zijn laatste

vervolgkursus bijenteelt in Reusel. Zo was hij ook betrokken bij de honingkeuring op de jaarlijkse Studiedag.

Bij het totstandkomen van de leskisten bijenteelt verzorgde hij de handleidingen voor leerkrachten en leerlingen. Samen met Nederlandse en Belgische

deskundigen werkte hij mee aan de samenstelling van de imkersencyclopedie.

Ondanks zijn slechte gezondheid

bleef hij zijn bekende humor

behouden. Hij had een enorm

brede belangstelling. De

ontwikkelingen in de

agrarische sector bleef hij op

de voet volgen, het blad

Bijen lag nog op zijn tafel.

Zo was hij ook nog lid van

een studiegroep voor

bijenteelt. Op de dag van

zijn overlijden zou de

groep bij hem thuis te gast

zijn. Hij keek er naar uit en

had alles met zijn zoon

Don reeds voorbereid.

Huub, we zijn in jou niet

alleen een groot vakman,

maar ook een goede vriend

verloren, waarop nooit

tevergeefs een beroep werd

gedaan.

Wij wensen zijn familie veel sterkte toe

om dit verlies te kunnen verwerken.

L.M. Opsteeg en J.J. Speelziek

Gewasbeschermingsgids 1996

De Plantenziektenkundige Dienst (PD) heeft de veertiende editie van de Gewasbeschermingsgids of 'Rode Gids' samengesteld. De gids biedt een compleet overzicht van 'wat er mag' op het gebied van gewasbescherming in Nederland. De in de nieuwe gids verwerkte gegevens komen voor een belangrijk deel uit de Gewasbeschermingskennis-

bank. In deze databank van PD en Informatie en Kennis Centrum Landbouw (IKC-L) zijn de afgelopen jaren alle gegevens opgeslagen van de in Nederland toegelaten gewasbeschermingsmiddelen. De gids kost f65,- (ex. f12,50 verzend- en administratiekosten). U kunt de gids afhalen bij het hoofdkantoor van de PD, Geertjesweg 15 te Wageningen, 0317-496721 of aan de balie van de districtskantoren (adressen bij de VBBN, Marga Canters).

Bijenrassen centraal op boeiende studiedag

J. Beekman

De studiedag van de Bond van Bijenhouders NCB werd gehouden op 9 november 1996 in de Middellbare Agrarische school te Boxtel. Thema van de studiedag was 'Bijenrassen in verleden, heden en toekomst'.

Een thema dat aansluit bij de viering van het 75-jarig jubileum van de Bond. Bij een jubileum kijkt men terug én in de toekomst. Van het traditionele programma dat gehanteerd werd tot 1995 is afgeweken. Een lezing is komen te vervallen en daarvoor is, mede met betrekking tot het jubileum een forum gehouden. De dagvoorzitter, H. Weijnen, opende de studiedag om ongeveer 10.00 uur. Hij heette iedereen van harte welkom, in het bijzonder de inleider, maar ook de ruim 200 imkers, sommigen vergezeld van hun partners.

Kampioen bedrijfswedstrijd

Ieder jaar wordt door een jury volgens een bestaand reglement de Kampioen van de Bijenteeltbedrijfswedstrijd via een keuring aangewezen. Deze keuring vindt plaats op de stands van de imkers die het jaar daarvoor kampioen van hun vereniging waren. De Bondsvoorzitter, C. Roelen, reikte op de voor hem gebruikelijke manier de kampioenswisselbeker uit:

1. kampioen H. Joosen uit Teteringen
2. J. Gölhler uit Asten
3. C. van Galder uit Etten-Leur

De Brabantse kampioenen van 1996.

Felicities

De voorzitter van VBBN, de heer D. Vunderink, feliciteert het Bondsbestuur en haar leden met het 75-jarig jubileum. Hij heeft een groot vertrouwen dat er

altijd imkers zijn, daar zorgen de bijen wel voor. De Bedrijfsraad wordt meer zelfstandig nu de overheid teruggetreden is. De kwaliteit van de imkerij moet behouden c.q. verhoogd worden. Bij bestuiving hebben we bijen nodig en dus ook onderzoek (denk aan de Ambrosiushoeve). Hij heeft vele jaren met genoeg samengewerkt met de BvB NCB, vele veranderingen en vernieuwingen komen er aan. De onderlinge samenwerking zullen we moeten uitbouwen, aldus de heer Vunderink.

De dagvoorzitter bracht hulde aan het huidige Bondsbestuur en merkte op dat er kritiek geuit wordt op het bestuur. Niet terecht, gelet op het vele werk wat verzet wordt. Hij onderstreepte deze opmerking door aan de leden van het bestuur een fles aan te bieden.

Forum

Ter inleiding van de forumdiscussie kreeg C. Roelen het woord. Deze gaf een overzicht van de oprichting van de Bond, de activiteiten die opgestart zijn en weer verdwenen tijdens het 75-jarig bestaan. Hij memoreerde, dat er door de overheid subsidie verstrekt werd, en dat men een bijenkast kreeg na het volgen van een imkerscursus. Dit is allemaal verdwenen. Nieuwe activiteiten dienden zich aan, en zijn nog lopende, zoals ziektenbestrijding, drachtplantenoverleg en de Studiedag. In de huidige ontwikkeling mag genoemd worden de goede samenwerking van de vijf imkerorganisaties, het blad **Bijen**, uitgegeven door vier imkerorganisaties, maar ook het teruglopende ledental bij de organisaties. Het is niet vanzelfsprekend, aldus de voorzitter, dat het 100-jarig jubileum gevierd wordt, gelet op het dalende ledental. Het zal de komende jaren veel werk en creativiteit kosten om een en ander op peil te houden. Het is noodzakelijk voor de Bijenhouderij om de organisaties in stand te houden. Tweede inleider was de voorzitter van de ANI, D. van Houwelingen. De inleiding was gebaseerd op een aantal onderwerpen, met als hoofdthema 'Is het lidmaatschap van een bijenhoudersorganisatie nu en in de toekomst nodig om te kunnen imkeren?'

- Het doel van de bijenhoudersorganisaties werd uitgelegd, dat gaf meteen aan dat de vijf organisaties niet veel van elkaar verschillen.

- Het ledenverlies kwam aan de orde, wat ook weer bij alle vijf dezelfde neerwaartse trend te zien gaf (2,5 % per jaar). Als oorzaken werden door dhr. Van Houwelingen genoemd:

- vergrijzing, financiële drempel jeugdigen, tijdgebrek en rust, problemen met bijen, plaatsingsmogelijkheden, traditioneel (niet meer opvolging van vader op zoon).

Is het lidmaatschap nog nodig? Wat mist de imker als er geen organisatie meer is? De gevolgen zullen zijn, dat algemene belangen verdwijnen zoals:

- geen aandacht meer voor de imker
- geen aandacht meer voor de kleine verenigingen

met als gevolg:

20

- bestuivingsvergoeding gaat weg
 - ziektebestrijding wordt niet meer uitgevoerd
 - geen controle en overzicht drachtgebieden
 - geen imkerscursussen/opleiding kennis
 - geen lijn meer naar de overheid
 - idem in Europees verband
 - geen nieuwe ontwikkelingen meer
 - geen preventiemaatregelen (Amerikaans vuilbroed)
- Afzet honing komt in gevaar, evenals de bestuiving en de dracht.

Conclusie:

Lidmaatschap van een imkersorganisatie is nodig om goed te kunnen imkeren, lid van een vereniging zijn betekent:

- het vergroten van de vakkennis met betrekking tot de teelt, bestuiving en ziekten.
- daarbij moet de imker leren om het eigen belang op zij te zetten
- actiever deelnemen van de leden aan verenigingszaken

- melden van calamiteiten zoals spuitschade

Aandachtspunten organisaties:

- meer bekendheid geven aan de bijenhouderij
- belemmeringen wegnemen om lid te worden (ook financieel)
- promoten Nederlandse honing
- verbeteren drachtgebieden en ziektebestrijding
- zorgen voor standplaatsen om bijenvolken te plaatsen
- samenwerking met andere organisaties

Aandachtspunten Bedrijfsraad:

- positie versterken/slagvaardigheid verhogen
- bevorderen samenwerking
- centraal belangen imkerij behartigen
- lijnen uitzetten naar de overheid en andere sectoren

Het forum, met v.l.n.r.: C. Havermans, A. de Ruijter, D. van Houwelingen, C. Roelen en F. Bohlmeijer.

- stimuleren en voorstellen praktijkonderzoek
 - folders uitgeven
 - financieel draagvlak vergroten
- Zodoende kan de bijenhouderij behouden blijven, aldus de heer Van Houwelingen.

De dagvoorzitter heeft na het bovenstaande het forum voorgesteld: forumleider F. P. Bohlmeijer, de twee inleiders

C. Roelen en D. van Houwelingen, C. Havermans m.b.t. onderwijs en dracht, A. de Ruijter namens de Ambrosiushoeve.

De onderstaande vragen werden gesteld vanuit de zaal:

- Moeten we nog wel zoveel bijenvolken in Nederland hebben, gelet op de ruimte? Antwoord De Ruijter: ja, er kunnen er zelfs nog bij.

- Prijsstelling honing en teruglopen van de honingopbrengst in Nederland, waar komt de honing vandaan als het aantal imkers verder terugloopt?

Roelen antwoordde hierop dat de Nederlandse imkers maar 5 % van de behoefte aan honing kan dekken, wat inhoudt dat de rest uit het buitenland komt en dat bepaalt de prijs.

- De imkerscursussen zijn te duur bij de AOC's?

Havermans stelt dat men betaalt voor datgene wat men vraagt. De cursus moet bestaan uit bepaalde handelingen z.g. eindtermen, en deze mogen niet, door minder te doen, de kwaliteit aantasten. Wel kan men in overleg met de AOC's bekijken en afspreken wat men zelf kan doen (praktijk) wat de prijs beïnvloedt. Een grijs circuit is niet aanvaardbaar.

- Terugloop van het aantal leden, wat is hier aan te doen? Antwoord Roelen, ondersteund door Vunderink: Het is per vereniging/kring verschillend, veel hangt af hoe actief een vereniging/kringbestuur is. Men wil niet meer (of nauwelijks nog) in een bestuur zitting nemen (bij de NCB is een vacature voor een bestuurslid). Het gevolg is dat vele verenigingen inslapen. We moeten de jeugd betrekken, zodat deze zich op latere leeftijd herinnert dat er een hobby imkeren is. Te benaderen zijn mensen boven de 30/40 jaar.

Na deze vragen uit de zaal kwam er een einde aan het forum, voortreffelijk geleid door Bohlmeijer. De dagvoorzitter besloot dit gedeelte van de dag om 12.00 uur, waarna werd begonnen met de eerste serie lezingen.

Workshops

De aula werd omgebouwd tot een workshop. In de workshop werden diverse attributen voor de imkerij en de verschillende bijenrassen tentoongesteld. Ook was aanwezig een stand van de Ambrosiushoeve met veel documentatie, bemand door Chr. Smeekens. Het bijenras kan bepaald worden door middel van de vleugelindex. B. Janssen gaf hier de nodige uitleg over. Bijenboeken in het antiquariaat van de heer Ligthart die zijn boeken had uitgesteld in een van de leslokalen trokken de belangstelling. De aula was versierd met diverse mooie beelden van onze beschermheilige St. Ambrosius. Natuurlijk was ook de stand van de 'Vrienden van Ambrosiushoeve' aanwezig, bemand door J. Bijsterveld. In de lunchpauze werd de lunch weer als vanouds goed verzorgd door de dames van de 'huishoudelijke dienst'. Deze groep maakt het mede mogelijk dat de studiedag goed verloopt, het is lang geen kleinigheid om iedereen te voorzien van een natje en een droogje. Tijdens de lunchpauze was de honingzemerij 'het Zuiden BV' geopend. Na de pauze om 14.30 uur vroeg de heer Baeten, voorzitter Vlaamse imkersbond, het woord. Hij complimenteerde de organisatie van de studiedag met de voorbeeldige organisatie, feliciteerde het Bestuur BvB NCB met het 75-jarig jubileum, en bracht een groet over namens de Nederlandstalige imkers in België.

Lezingen

Daarna volgde de tweede serie lezingen. Lezingen die zeer de moeite waard waren om te volgen.

- **Th. de Ronde** 'De Nederlandse bij en zijn bedrijfsmethode'. Hoe waren de eigenschappen van de oude zwarte bijenrassen? Zijn deze authentieke eigenschappen voordelig of nadelig ten opzichte van de buitenlandse rassen? Bestaat de Nederlandse bij nog wel? Is het mogelijk een raszuivere Nederlandse bij te fokken? Of is het voldoende om te imkeren met de tegenwoordige 'huis, tuin en keukenbij'? Hoe staat het met de zwermneiging van het 'Nederlandse' ras en hoe is het de beste bedrijfsmethode om dit te voorkomen? Is er toekomst voor de Nederlandse bij en hoe zal die er uit zien?

- **R. Kakes** 'De Carnicabij en zijn bedrijfsmethode'. De geschiedenis van het Carnica-ras in zijn oorspronkelijke biotoop en de introductie van de Carnica in Nederland. Wat zijn de positieve en negatieve eigenschappen van de Carnicabij ten opzichte van de 'Nederlandse honingbij'? Hoe houden we het ras op een verantwoorde manier zuiver? Hoe staat het met de zwermneiging van het Carnicaras en hoe is de beste bedrijfsmethode om dit te voorkomen? Is er toekomst

voor de Carnicabij en hoe zal die er uit zien?

- **M. van de Zee** 'De Buckfastbij en zijn bedrijfsmethode'. De geschiedenis van de Buckfastbij en de introductie in Nederland. Wat zijn de positieve en negatieve eigenschappen van de Buckfastbij ten opzichte van de 'Nederlandse honingbij'? Welke Buckfast is de echte Buckfast? Hoe houden we de Buckfastbij op een verantwoorde manier zuiver? Hoe staat het met de zwermneiging van de Buckfast en hoe is de beste bedrijfsmethode om dit te voorkomen? Is er toekomst voor de Buckfastbij en hoe zal die er uit zien? Iedere inleider heeft zijn ras met verve gepromoot. Het sloeg goed aan bij de deelnemers, gelet op hun aandacht. Natuurlijk was er ook een parallelprogramma, speciaal voor de aanwezige dames. Mevrouw D. Launspach-Lindgreen gaf uitleg over bijenproducten in de cosmetica. Mevrouw T. van Iersel gaf recepten met honing. Bij beide dames was veel belangstelling en niet alleen van dames.

Honing, was en mede-keuring

De bijenproducten werden gekeurd ver van alle drukte. De leiding van deze keuring was in handen van M. van Iersel. Er is zeven keer 'uitmuntend' uit de bus gekomen! De kwaliteit was hoog, volgens Van Iersel, die de certificaten 'uitmuntend' aan de betrokkenen uitdeelde. De certificaten zijn weer ingevuld, door mevrouw N. van Iersel uit Eindhoven. De bijenproducten werden in de lunchpauze op een stelling, gemaakt door P. Sanders, tentoongesteld, wat veel discussie en bewondering oogstte.

Na de loting van enkele drachtplanten liep deze dag ten einde. De dagvoorzitter H. Weijnenborg, die deze dag voortreffelijk geleid heeft sloot de dag om 16.30 uur af door iedereen te bedanken voor zijn of haar medewerking en wenste iedereen een wel thuis toe en tot volgend jaar. *Een dag van en voor imkers.*

Gekeurde honing te kijk in de nieuwe uitstallkast.

Hoi Ab,

Waarvoor, zoals jij je laatst afvroeg, gaan we eigenlijk ieder jaar naar Veenendaal? Te zoeken hebben we er in letterlijke betekenis niets. Als we iets willen kopen weten we meestal al van te voren wat dat is. We verwachten ook niet nieuwe revolutionaire dingen tegen het lijf te lopen. Wat we ook niet verwachten is, dat de bijenvolken die we eventueel te koop hebben zoveel geld zullen opbrengen dat we het gevoel hebben een beetje 'handel' gedreven te hebben. Dus, er gaan geen volken meer mee!

22

Traditie? Ja ik denk het wel. Veenendaal heeft een bijenmarkt en die komt ieder jaar terug. Evenals die van Kesteren, Uddel en noem ze allemaal maar op. En dat is traditie. En wij gaan er ieder jaar naartoe om een potje slap te o.h.-en met een paar oude bekenden. Op het gebied van de bijen vliegen de clichés over en weer, allemaal oud nieuws. Kortom, het is gewoon gezellig. En wij gaan er samen naartoe om in de anderhalf uur heen en terug even te kunnen bijpraten, omdat we elkaar ook niet elke dag zien. Het is dus niet anders Ab, verwacht niets nieuws, je zult je erbij moeten neerleggen.

Ik wil nog even terugkomen op jouw gedachte dat het teruglopende ledenaantal mede te wijten is aan het zich wijzigende patroon van vrijetijdsbesteding. Mijns inziens heb je daarin volkomen gelijk. Wat je overigens niet moet onderschatten is dat de aardigheid van een hobby staat of valt met het gegeven of het allemaal een beetje wil lukken. Nu kan je daar, ook als imker, natuurlijk zelf een heleboel aan doen. Maar het zou toch bijzonder leuk zijn als er het hele jaar door een beetje dracht zou zijn. Nu laat ik even in het midden of dat er is of niet. Maar als je bijvoorbeeld ziet waar vandaan de imkers komen naar een veldje phacelia onder de rook van Almere, dan lijkt het erop dat het in Nederland droevig gesteld moet zijn met de dracht. Tanks vol benzine worden er verreden voor een paar pond honing (en soms helemaal geen honing). Wat me overigens ook opviel was dat er helemaal geen imkers uit Almere stonden. Ik weet niet wat, maar hier lijkt me iets mis te zijn. Ab, de groeten aan iedereen,

Harry.

Hallo Harry,

Dracht genoeg! Daar ligt het volgens mij niet aan. Er zal alleen verstandig moeten worden omgesprongen met de mogelijkheden die er (nog) zijn. Als iedere imker nu eens in eigen gebied de drachten zou benutten, dan zou niet alleen de honing goedkoper zijn vanwege het lagere benzineverbruik, maar zouden we elkaar ook niet in de weg zitten. En dat is wat er volgens mij mis is in de Nederlandse imkerij. Wat je ver haalt is lekker, en nergens groeit het gras zo groen als bij de burens. Als dolgeworden malloten rent men van het ene 'paradijsje' naar het andere. Men maakt elkaar gek. Wat je thuis niet hebt ga je elders halen. Er is nog veel werk aan de winkel voor lokale imkerverenigingen en landelijke organisaties. Natuurlijk nemen de mogelijkheden bijvoorbeeld in onze eigen provincie af. Daar is onderhand al genoeg over geschreven. Ook de 'kwestie Almere' is inmiddels in **Bijen** besproken. Zoals het nu gaat lijken imkers steeds meer op jagers. Ik hoorde nu al dreigementen dat die gaan stropen. En dat is wat imkers ook doen. Ze stropen ten koste van anderen, van collega's. Mooie collega's.

Waar het de bijen betreft zitten we nu in de rustige maanden. Ik neem aan dat het inwinteren als vanouds is verlopen. Deze keer wél aan de vlieggatverkleiners gedacht? Je weet het hè, muizen in de kast is 'eigen schuld, dikke bult'. Ik zit hem normaal niet zo snel te knijpen hoor, maar vorig jaar maart begon toch zelfs bij mij de vrees voor mogelijk voedselgebrek toe te slaan. De kasten begonnen toch wel wat licht van gewicht te worden toen de winterzit extreem lang ging worden. Wonderbaarlijk genoeg zijn de meeste volken niettemin goed uitgewinterd. Net op tijd braken er goede weken aan en hebben de bijen dankzij de wilgen veel ingehaald. Wel ben ik weer eens volk kwijtgeraakt aan de verdwijnsziekte. En begin nu niet dat die niet bestaat. Want weet jij een betere benaming voor het verschijnsel van een lege kast, waarin nog ruim voldoende voedsel is achtergebleven, maar geen ingewinterd bijtje, dood of levend, meer te zien is? Een echte ziekte of niet, het is, denk ik wel eens net als met aardstralen. Niet te verklaren, maar het gebeurt wel. Harry, laten we hopen op een voor ons gemoed rustiger en vooral sneller verloop van de winter dan vorig jaar. Gegroet en tot ziens of schrijfs.

Ab.

Integratie koninginneteelt in bedrijfsmethode

Kees Govers

Afgelopen jaar vond in Berlicum een 'grijze' cursus plaats. De cursus 'Modern Imkeren' geheten, werd niet onder auspiciën van een AOC georganiseerd en week wat betreft de inhoud af van een beginners- of gevorderdencursus. Hoewel ongesubsidieerd was de deelnemersprijs laag omdat de docenten (twee bevoegde bijenteeltleraren en een bioloog) uit de eigen vereniging afkomstig waren. Eén van de accenten van de cursus, die gericht was op imkers met enige ervaring, lag op het integreren van eenvoudige koninginneteelt in de bedrijfsmethode.

In de periode februari tot en met juli 1996 werd door VBBN-subvereniging St. Ambrosius Berlicum een cursus 'Moderne bijenteelt' georganiseerd. Jan Charpentier, Chris Hoefnagels en Noël Wijffels waren de opstellers en enthousiaste verzorgers van de cursus, waarvoor 18 deelnemers intekenden. Onder de cursisten ruim de helft dames, waarmee maar weer eens bewezen is dat er in de imkerij ruim plaats is voor vrouwen. De cursus was opgebouwd uit 14 avonden theorie, waaronder een drietal lezingen door gastsprekers, deze lezingen waren tevens open voor verenigingsleden. Daarnaast was er een praktijkprogramma dat liep van medio april tot juni.

Tijdens de theorie-avonden was er in een collegiale sfeer ruime aandacht voor o.a. koninginneteelt, bedrijfsmethode (moderne bijenteelt dus) en ziektebestrijding. Eveneens kwam de biologie van plant en bij ruimschoots aan de orde evenals de historie van de (korf-)imkerij. Het enthousiasme van de cursusleiders leidde tot een overvloed aan informatie. Als naslagwerk werd het 'Werkboek Bijen Houden' van J.J. Speelziek gehanteerd. De lezingen die in de cursus waren ingepast, werden verzorgd door Hayo Velthuis (koninginneteelt), Jan Trip (diverse methoden van varroa-bestrijding) en René van Blaricum (zwermvertraging en zwermverhinderings). Ieder van deze experts bleek voldoende deskundig om een volledige cursus te vullen. De praktijklessen werden verzorgd op landgoed 'Seldensate' te Middelrode met acht volken van de vereniging. Hoewel de meeste cursisten ervaring hadden met bijen liep het ervaringsniveau sterk uiteen. Desondanks wisten de docenten de cursus zodanig inhoud te geven dat er voor elk van de deelnemers nieuwe ervaringen waren op te doen. Dit

niet in de laatste plaats door het in de cursus inpassen van een programma koninginneteelt. Het gevolg daarvan was dat het merendeel van de deelnemers op de eigen stand actief was met een of meer kernvolkjes waarin de zelf-geteeltde moeren werden ingevoerd. Voor de meesten van ons een eerste kennismaking met koninginneteelt. Dit gold zeker ook voor een aantal praktische oplossingen, zoals een 3 x 3 kast; een 10-raams broedkamerbak, zodanig verdeeld dat er drie onafhankelijke 3-ramers ontstaan. Bij de evaluatie bleek dat de cursisten zich over het algemeen in de richting van koninginneteelt verder willen bekwamen. De toets van de cursus bestond niet uit een klassiek 'proefwerk', maar in groepjes van 2-3 personen werd een scriptie geschreven. Daartoe kreeg iedere groep de opdracht een periode van één of meerdere maanden uit het bijenjaar te beschrijven. Hoewel dat de nodige hoofdbrekens kostte, bleek toch dat velen zich buiten het cursusmateriaal om informatie hadden verschaft. Als resultaat werden een aantal werkstukken voorgelegd, waarover de opstellers van de rest van de groep kritische vragen konden verwachten. Tijdens de feestelijke afsluiting kon aan 15 deelnemers een diploma worden uitgereikt. Het bleek dat docenten en cursisten de cursus met zeer veel genoegen hadden doorlopen. Er is dus duidelijk reden voor vervolg, en er is dan ook een vervolg in het verschiet. Te gelegener tijd zal er ongetwijfeld in dit blad een aankondiging van die cursus worden geplaatst.

Extra bijeenkomst overlarfproject

In Bijen van december 1996 is uitvoerig geschreven over het zogenaamde overlarfproject. Dit ondermeer naar aanleiding van de (ingekorte) voordracht van dhr. Alex Bauters tijdens de LLTB-studiedag op 28 september jl. Gebleken is dat er grote interesse bestaat. Het regiobestuur van de Bond van Imkers van de LLTB heeft gemeend hieraan een extra voorlichtingsbijeenkomst te moeten wijden. Deze wordt gehouden op dinsdag 14 januari in 'De Henkhof', Clemensweg 1 (nabij de Kerk) te Merkelbeek, aanvang 20.00 uur. Inleider: dhr. J.F. Charpentier. Dit mag u niet missen, want hier is op unieke, eenvoudige en ("last but not least") goedkope manier niet alleen koninginneteelt voor iedere imker mogelijk, maar zijn ook nog kwaliteitskoninginnen te verkrijgen. Inl.: L.J. Leerssen, 0455-441884.

Kinderen over bijen

Ab Kuypers

De gezamenlijke bibliotheken in Nederland hebben 1996 uitgeroepen tot 'Het jaar van de natuur'. De afdeling Doetinchem van de VBBN heeft dit aangegrepen om de bijenteelt te naar voren te brengen in de plaatselijke bibliotheek werd een uitgebreide tentoonstelling ingericht over het imkeren vroeger en nu. Tevens werd het nut van de honingbij in onze natuur duidelijk gemaakt. Van de heer Brugman ontvingen wij een kort verslagje. Bovendien een groot aantal geschreven reacties van schoolkinderen na een les in de expositieruimte. Het verslagje 'gekleurd' met een korte bloemlezing uit de uiteenlopende, soms 'prikkelende' opmerkingen levert het volgende verhaal op.

24

Tentoonstelling

Alles was zeer overzichtelijk uitgesteld met een beknopte omschrijving van de artikelen. Een publiekstrekker van de eerste orde was de geheel uit plexiglas gebouwde 10-raamskast, met een verbinding met de buitenwereld, gemonteerd door Aart Docter. Een waar stukje vakwerk. Voor de bibliotheek was het geen enkel probleem om de schilder het vlieggat in de ruit te laten snijden.

Schooljeugd

Veel waardering oogstte het initiatief van onze vereniging om de gehele tentoonstelling nadrukkelijk onder de aandacht van de schooljeugd te brengen. Onze opzet was dit klassikaal als een soort biologielees te presenteren. Liefst twaalf scholen toonden belangstelling om een dergelijke les met tastbaar en levend materiaal mee te maken. Elke klas werd in twee groepen verdeeld. Een groep bekeek de veel geroemde film van 'Het Klokhuis', de andere kreeg uitleg over de tentoon-

stelling. Nadien kreeg iedereen een vragenlijst te beantwoorden over hetgeen hij/zij gezien en gehoord had. De beste werd beloond met een potje honing. Gezien de reacties, die iedereen op schrift kenbaar kon maken mogen wij concluderen dat het initiatief en de opzet zeer geslaagd zijn geweest.

Nut en noodzaak

Voor informatie aan volwassenen was er iedere dinsdagavond een imker bij de tentoonstelling aanwezig. Wij komen tot de slotsom dat nagenoeg iedereen doordrongen is van het nut en de noodzaak van bijen in de natuur. Gemeenten moeten rekening houden bij het beplanten van lanen, straten en groenstroken om de juiste drachtplanten te gebruiken. Rest ons alleen een oprecht woord van dank uit te spreken aan Het Bijenhuis en de VBBN in Wageningen voor het kosteloos beschikbaar stellen van ontzettend veel educatief en informatief materiaal. Hartelijk dank!
En wat hadden de kinderen te vertellen? Veel, te veel om alles te publiceren. Er waren zeer positieve en zeer negatieve reacties, bijzondere opmerkingen die nergens op sloegen maar daarom soms op de lachspieren werken, een enkele keer was de gebruikte taal shockerend direct, zoals kinderen soms zonder omwegen, hun waarheden kunnen verkondigen. We hebben uit al die opmerkingen een kleine selectie gemaakt. Lees en huiver en trek uw conclusies.

Positief

Over het algemeen werd er positief gereageerd. 'Het was leuk', valt minimaal twintig keer te lezen in de aantekeningen. Afgewisseld met (bijvoorbeeld) 'Heel interessant en leuk, lekkere honing, de ballen,' en 'Hartstikke leuk jo.' Herhaling is de kracht van de

reclame zullen we maar denken. Jonina vindt: 'Je kunt er veel van leren', terwijl Melanie toch nog wel enige bedenkingen heeft: 'Als de bijen nog hebben geleefd in dat potje vind ik het stom.' Femke: 'Lief, maar als ze prikken... niet meer!', Songül ervaart de liefde kennelijk niet als iets zonder grenzen. Anouk of Robert doen het illustratief. Huub is in de ban geraakt van het onderwerp. Hopelijk heeft juf of meester na afloop van de les de koppen goed geteld want hij schreef: 'Ik ben er niet bij weg te slaan!'

Angst en afkeer

Niet alle kinderen zijn gecharmeerd (geraakt) van onze lievelingetjes. Hun afkeer wordt in klare, voor imkers misschien wel huiveringwekkende taal genoteerd. En dan blijkt dat er ondanks alles nog veel werk te doen is om angst en afkeer uit te bannen. 'Ik vind bijen vieze beesten maar het is wel interessant,' aldus vergoelijken M+E hun aversie. Laura is al iets minder positief: 'Ik vind bijen eng als ik er een buiten zie word ik bang.' Corina Kaak windt er geen doekjes om en gebruikt provocerende taal: 'Gadverdamme wat een goor gezicht'. 'De bijen vond ik vies, voor de rest wel mooi. Maar van de hommels vond ik het zielig,' Angélique en Melanie.

Bijzondere indruk

Voor verschillende deelnemertjes aan de lessen roept het bijenleven bijzondere gevoelens op en verleidt hen tot opvallende opmerkingen. 'Ik vond het cool', schrijft Miriam, helemaal van deze tijd. Michel volstaat met 'Yes'. Heel wat minder kort maar even krachtig is de reactie van Bruni: 'Wij hebben laatst een zwerm bijen ontdekt. Toen hebben wij een imker gewaarschuwd en toen hebben we een potje honing gekregen! De foto's zijn erg mooi!'

Boodschap niet begrepen?

Dat niet bij ieder kind het dubbeltje goed valt blijkt uit de volgende citaten. Anoniem: 'Ik ben fan van GTST! Jij ook??' Manon: 'Nee.' Volgende keer over paarden of honden,' verzoekt Melanie. 'Alleen de dode bijen waren leuk,' vond Anton. 'Het ruikt lekker,' ondervond Koen. 'Ik vond het geen kloot aan,' bekent een eerlijke anoniem. Maar gelukkig wordt ook dit tij van onbegrip gekeerd, want Kees en Jopie hebben als voornemen: 'Ik houd mijn spreekbeurt over bijen'. Terwijl Anne door alles in lyrische sferen komt te verkeren, gelet op haar poëtische reactie: 'een koetje en een kalfje, een flinder en een bij, voor jou zijn ze aan het dansen en aan het dansen in de wei.' Zodat er aan deze bloemlezing toch nog een goed einde komt.

Uit het Hoofdbestuur

B.A.H. Visser

De laatste vergadering van het bestuur van de Imkersbond ABTB in het oude jaar werd vooral besteed aan de voorbereiding van het 50-jarig bestaan van de bond. Daarnaast waren er uiteraard de meer gebruikelijke agendapunten zoals het maandblad, de eigen financiën, de samenwerking met de andere organisaties in de Bedrijfsraad en Ambrosiushoeve, spuutschade en bijenziekten.

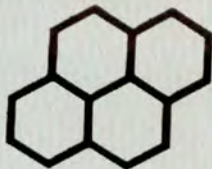
Terug naar het jubileum

Na de oorlog 1940-1945 nam de ABTB haar taak weer ter hand, namelijk het behartigen van de belangen van boeren en tuinders. Daartoe werden ondermeer eigen diensten en instellingen in het leven geroepen. Zo ook voor de bijenhouders, die in een eerste algemene vergadering op 27 augustus 1947 besloten tot oprichting van de Imkersbond van de ABTB. De leden van deze nieuwe bond waren vrijwel uitsluitend boeren en tuinders. Dat veranderde in de loop van de tijd en in 1982 vond een wijziging van de Statuten plaats. Het lidmaatschap van de ABTB was voor de leden van de Imkersbond niet langer bindend voorgeschreven.

Amper 14 jaar later en wel op 2 maart 1996, werden de Statuten opnieuw gewijzigd. De binding met de boeren- en tuindersorganisatie werd, met wederzijds goedvinden, geheel beëindigd. Een heel klein deel van het ledenbestand van de Imkersbond bestaat nog uit agrariërs. De historische band met de landbouworganisaties is voor de leden van de Imkersbond reden geweest om de letters ABTB te handhaven. Op 27 augustus a.s. bestaat de Bond dus 50 jaar. Dat wordt gevierd op 6 september a.s. in 'De Lutte' bij Oldenzaal. Het Hoofdbestuur heeft intussen een ontwerpplan voor de viering goedgekeurd en daarbij waardering uitgesproken voor het enthousiasme van de leden van de afdeling Oldenzaal die het feest voorbereiden. In de komende nummers zullen we ongetwijfeld meer van ze horen. We hebben zaterdag 6 september 1997 alvast genoteerd in de agenda.

Bijeenkomst NECTAR

Op 25 januari Utrecht organiseert NECTAR een bijeenkomst over de bijenteelt in Vietnam. Spreker: Mevr. Nguyen Thu Hang, Bee Research and Development Center, Hanoi. Onderwerp: 'Bijenteelttrainingsprogramma's in Vietnam'. Tijd: 14.00-16.00 uur. Plaats: Centrum Gebouw Noord, Padualaan 14 (De Uithof) Utrecht

Algemene vergadering

Op de Algemene Vergadering van 14 september 1996 is tot voorzitter van de Imkersbond gekozen de heer F. Heessen. De afgetreden voorzitter, de heer J. Caris, werd benoemd tot secretaris.

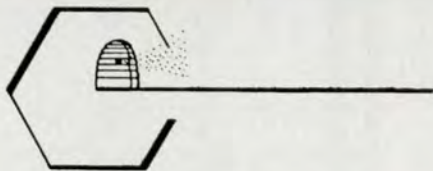
De huidige bestuurssamenstelling:

F. Heessen (voorzitter), J. Caris (secretaris), L. Leerssen (penningmeester), J. Slots (vice-voorzitter), L. v.d. Goor, H.J. v.d. Berg, H.J. Streukens en B. Rutten.

26

Door de benoeming van dhr. Caris tot secretaris is de gang van zaken met betrekking tot het secretariaat enigszins gewijzigd. Het adres van het secretariaat blijft Postbus 960, 6040 AZ Roermond. De secretaris is bereikbaar op woensdag van 12.30-16.30 uur, 0475-381777.

In dringende gevallen kunt u op andere dagen onder hetzelfde nummer contact opnemen met mw. K. Ridderbeks.

Van de bestuurstafel

J. Beekman

Het voltallige Bondsbestuur vergaderde op 7 november 1996 te Tilburg. De volgende zaken zijn aan de orde gesteld:

- notulen van de bestuursvergadering d.d. 26.09.96. Vergadering redactie Bijen/Besturen uitgevende organisaties

Enkele zaken uit deze vergadering:

- Begroting 1997 aangeboden en goedgekeurd
- Prijsvergelijking drukker en een traject uitgezet waarlangs e.e.a. moet verlopen
- Plan voor 1997 (nog niet vastgesteld)
- Voorzijde met drachtplantenfoto's in 1997
- Steunkleur geel

- Honingzemerij, vergadering R.v.C.
- Jaarvergadering ANI: door de voorzitter bezocht. Gecomplimenteerd met de onderzoeksvorstellen A.H. ingediend door de ANI. Ook hier ledenverlies. Een

landelijke probleem.

- Spuitschade Boekel e.o.
- Vergadering d.d. 05.11.96 waar aanwezig waren namens de BvB NCB vier HB leden (CR/JB/CH/JJ), de ANI twee personen (De heren Huben en Kortekaas), de AH, één persoon A. de Ruijter, kring N.O. Brabant 32 leden (voorzitter G. Hofman).

- Besproken is wie wat en waarom gedaan heeft in deze trieste zaak van spuitschade om de veroorzaker op te sporen. Helaas is dit niet gelukt.

- afgesproken is om een projectgroep te vormen van imkers/AID/AH om de veroorzaker op te sporen. Conceptplan van aanpak bespreken in de vergadering d.d. 09.12.96 bij PD.

- Spuitschade te Bostel: namens de Bond gaat er een brief naar de verzekeraar om uitleg waarom e.e.a. negatief verwoord is naar de imker m.b.t. de spuitschade.

- Jubileum in Oefelt, 50 en 60 jaar lid. De voorzitter gaat er heen.

- Jubileum in Boekel e.o., 60 jaar lid. De heer J. Janssen gaat er heen.

- Uitreiken diploma's basiscursus, georganiseerd door kring Midden Brabant. 15 cursisten ontvingen het diploma uit handen van de secretaris.

- Studiedag 1996 d.d. 09.11.96.

- de laatste afspraken zijn gemaakt voor inrichten van de school en begeleiden inleiders.

- Drachtplantenoverleg (vooraankondiging) op 09.12.96 in de AH.

- Eindejaarsstukken worden aangepast en verstuurd naar de verenigingen plm. eind november.

- Het legitimatiebewijs wordt aangepast met nieuwe gegevens en zal in 1997 geel van kleur zijn.

- Er is een vacature voor een HB lid. Wie?

Voor vragen c.q. opmerkingen kan men terecht bij de secretaris, J. Beekman, op maandag van 08.15-16.30 uur, 013-5836350.

Uit de PC van de voorzitter

Dick Vunderink

Ik had contact met twee imkers die zich ècht voor de bijenhouderij inzetten en die desondanks hun lidmaatschap VBBN opzeggen. En niet om de contributie- verhoging, maar omdat zij vinden dat de VBBN te weinig doet voor de individuele imker. Het is hun goed recht om dat te vinden en ik ben het met hen eens. Alleen, zij vinden dat niet goed en ik wèl. Ik leg dat direct uit. Wat mij stoorde in beide contacten - en wij krijgen er meer van

die strekking - dat men maar op één manier kan kijken: de negatief-kritische. Men mist kennelijk iets, wijt dat aan de VBBN en tegelijk vervalt de nuancering en kan men niets goeds meer zien. Dat betreurt ik want het is oneerlijk en het maakt het gesprek lastig. Waarom is het oneerlijk? Ik stel dat het Hoofdbestuur de belangen van de VBBN moet verzorgen en dat de besturen van de subverenigingen de belangen van de leden moeten verzorgen. Zo staat het in beider Statuten en zo kan het alleen maar goed werken. En natuurlijk raken die verschillende verantwoordelijkheden elkaar, maar zij lopen nooit in elkaar over. Het HB moet de grote lijnen verzorgen op het gebied van gezondheidszorg, van preventie tegen AVB, van voorkomen van spuutschade, het verbeteren van de bijenweide, het bevorderen van alternatieven voor de huidige bestrijding van varroamijt, voor het bijenteeltonderwijs en voor opleiding van leraren. Dat kunnen verenigingsbesturen niet zelf doen, laat staan individuele imkers.

Verenigingsbesturen kunnen wel proberen de ledenstand op peil te houden, zij kunnen met lezingen en kleine projecten de kwaliteit van het bijenhouden ter plekke verbeteren, zij kunnen werken aan de sfeer in de vereniging of voorstellen doen om de regionale dracht te verbeteren. Daar hebben zij soms hulp bij nodig. In de vorm van voorlichting en daarvoor heeft de VBBN tal van folders beschikbaar of pakketten samengesteld. Op het gebied van drachtplanten, braaklegging, ledenwerving, bijengezondheidszorg. De informatie is er; zij kan gebruikt worden. En wil men een spreker voor nadere informatie, zij zijn beschikbaar.

Alleen na de voorlichting moet men lokaal aan de gang. Het HB kan niet ter plekke leden werven of bermen inzaaien. Het HB tracht door middel van overleg met overheden de voorwaarden voor bembepanting, bosaanplant, braaklegging of onderwijs te verbeteren. Soms met succes, niet altijd spectaculair. Waar het lukt, profiteren de imkers in die omgeving waar men het resultaat gebruikt. Er stoort mij nog iets in deze verwijten. Uiterst zelden bereikt ons een voorstel, maar wij worden rijkelijk overspoeld met gemeenplaatsen als 'de VBBN doet niets voor de imkers', 'de VBBN moet meer betekenen voor de leden' en dergelijke. Ik noem dat klaaggedrag en dat hoort bij onzelfstandigheid. Volwassen gedrag uit zich in probleemstelling en voorstel. Dan heb je handvatten voor gesprek. Zo'n gesprek zal niet altijd tot succes leiden. Een voorstel om weer goedkope suiker te verschaffen is niet te verwezenlijken en wij krijgen de minister er niet toe om de Ambrosiushoeve geheel zelf te financieren.

Waar pleit ik voor?

Ik pleit voor het goed onderscheiden van elkaars verantwoordelijkheden. Ik pleit ervoor om moeilijke zaken niet naar boven te delegeren. Ik pleit ervoor dat wij zowel oog houden voor wat goed gaat als voor wat moet verbeteren. Ik pleit ervoor dat u het HB onder druk houdt met initiatieven en voorstellen. Ik pleit ervoor het groepsbestuur de schakelfunctie laten vervullen tussen leden en en HB. Ik pleit ervoor om de groepsvergaderingen te gebruiken voor dialoog over wat wenselijk en wat haalbaar is. Ik pleit ervoor dat wij gezamenlijk de problemen erkennen en die gezamenlijk aanpakken, verdeeld over het eigen

verantwoordelijkheidsgebied. Wat er ook nog niet goed gaat in de VBBN, het communicatiesysteem is op orde en laten we dat constructief gebruiken.

Tenslotte, een compliment voor het Honingsymposium, een prima voorbeeld van centrale voorlichting. En ik herhaal hier de gelukwens die ik uitsprak op de Studiedag van de NCB bij het 75-jarig bestaan.

Onderscheidingen VBBN 1996

Marga Canters

Ook in 1996 mochten weer veel VBBN-leden een blijk van waardering ontvangen. Verenigingsspelden worden uitgereikt bij langdurig lidmaatschap: leden die 25 jaar lid zijn ontvangen een verzilverde speld, 40 jaar lidmaatschap betekent een vergulde speld. Erespelden krijgen zij die een bestuursfunctie hebben uitgeoefend over een periode van 10 jaar (verzilverde) en 25 jaar (vergulde). Een oorkonde wordt uitgereikt aan leden die zich op een of andere wijze verdienstelijk hebben gemaakt voor de subvereniging, of die langer dan 60 jaar lid zijn. Een erekorfje komt toe aan degenen die zich verdienstelijk hebben gemaakt op meer dan plaatselijk niveau. Het Hoofdbestuur van de VBBN wil de leden die hiervoor in aanmerking kwamen nogmaals danken voor hun inzet voor de Vereniging. De namen van ontvangers van een erespeld staan vet en die van ontvangers van een erekorfje zijn bovendien in hoofdletters gedrukt.

Aalten: J. Obbink, J. Veerbeek

Apeldoorn: R. Boom, P.M. Ouddeken (oork.),

J.J. Speelziek, **C. Timmermans**

Appingedam: **J.B. Jansen-Bakkeren**

Assen: O. DE MEIJER

Baarn: **O.A. de Bruin, G. Wegerif**

Beemster: J. Kuyk

Boskoop: H. Helling

Dalfsen: E. Ganseboer, G.J. van Geenhuizen,

A.H. Harbers, F. van Lenthe

Deventer/Diepenveen: W.A. Kleinbussink (oork.)

Eck & Wiel: **M. den Haan**

Gorinchem/Meerkerk: G. Streefkerk, J.D.v.d. Zalm (oork.)

Haren/Paterswolde: G. Bazuin (oork.), H. Dijkema,

W.J. Faber, M. Siebenga, K. Veenkant

Hardenberg/Gramsbergen: **A.W. Oosterbroek**

Holten: G.W. Aaltink (oork.)

Hulst: P.R. van Assche, **Th. D'Haens**, B. Kuijpers, V. van

Mol, H. Pater, A. v.d. Ree (oork.), E. Staal, K. Wolfert

Kampen: J.M. Bakker

Leiden: **A. Korpershoek, J.C. van Welzen**

Musselkanaal: **mw. A. Bellers**

Nijmegen: **G.J.H. Jansen**

Oostburg: Iz. de Hullu, P. de Hullu, A.C. Modde,

U.A.C. van Waes

Putten: **C. Doppenberg**

Oosterbeek/Renkum: J. v.d. Grijn

Rotterdam: G.L. Heijboer, P. Verburch

Ruinen: A. Benning, K. Kreulen, G. Veurman, W. de Vrieze

Eemkwartier: W.H.A. Steen

St. Ambrosius Berlicum: K. Bissels (oork.)

Stadskanaal: **P.H.M. Crijns**, J. van der Deen,
B. Groenendijk, **L. Hillebrands**
Varsseveld: B. Goldewijk, G.J. Grond (oork.)
Wageningen: C. Dieckman, C.J. van Dorland, N.A. den
Hartog, **J.A.T. Hoogstede**, P. Looijen, D. Louters,
E.W. Robbers, J.J.F.E. de Wilde
Wichmond/Vorden: L.H. Wiltink
Wolvega: N. Gorter
De Wijk: H. Benning (oork.), **A. Broekert**, **A. Muller**,
P. Pieters, **J. Vos**
Zelhem: H.J. Berendsen, H.B. Wolsink
Zutphen: **J.W. Hoevers**

Aanvulling sprekerslijst VBBN

Alle secretarissen van de subverenigingen van de VBBN hebben enkele maanden geleden een sprekerslijst toegestuurd gekregen.

Hierbij twee aanvullingen:

Leo van Gelderen, Jozes Israëlslaan 447, 2282 TK Rijswijk, 070-3900170.

Onderwerpen:

- Geschiedenis van de bijenteelt
- Was en wasverwerken
- Honing.

Marieke Mutsaers, Noordermeerweg 65^{C&D}, 8313 PX Ruten, 0527-262598.

• Bijen en bijenhouden in Nigeria.

Verspreiding van bijensoorten en -rassen over de wereld, traditionele en moderne bijenteeltmethoden in Nigeria, verschillende vegetaties en de bijbehorende bijenseizoenen aan de hand van bijenkastgewicht (grafieken), problemen van de bijenteelt, het voorkomen van angelloze bijen en de rol van bijenteelt en bijenprodukten in de samenleving.

De lezing (het tweede deel mét dia's) bestaat uit tweemaal drie kwartier. Vergoeding f 100,- per lezing plus reiskosten f 0,50 per km.

Op 15 november 1996 is op 68-jarige leeftijd plotseling overleden

ARTJE ANTONIA VAN DER SCHANS

Artje was een ingetogen imkervrouw met een warm hart voor mensen en was verstrengeld met de natuur. Vele jaren was zij lid van onze vereniging en altijd present op onze vergaderingen en bijeenkomsten.

Drie dagen voor haar overlijden heeft ze nog onze najaarsvergadering bezocht. Velen van ons hebben toen met haar gesproken. Het bericht van haar overlijden ging dan ook als een schok door de gelederen van onze vereniging.

Wij wensen haar man Maarten en haar kinderen sterkte met het verwerken van dit zeer grote verlies.

Bestuur en leden
VBBN subvereniging Bommelerwaard e.o.

Toch nog onverwacht is op 21 september 1996 van ons heengegaan onze bijenvriend, de heer

B.A. v.d. BEEK

De heer Van de Beek was een echte Veluwe heideimker, die wij zullen missen.

Onze oprechte deelneming gaat uit naar zijn vrouw en verdere familie.

Bestuur, leden en donateurs
VBBN subvereniging Heerde

Op 11 november 1996 overleed op 91-jarige leeftijd ons erelid

ARIJ CORNELIS GERARDUS DE GROOT

Hij was een van de oprichters van onze subvereniging Dordrecht en Omstreken. Tevens heeft hij alle bestuursfuncties bekleed, zoals voorzitter, secretaris en penningmeester. Op grond daarvan is hij benoemd tot erelid. Hij bezocht ieder jaar onze bijenmarkt. De laatste markt in 1996 was hij niet meer in staat om te bezoeken. Op de andere markten was hij de figuur van herkenning voor velen. Kortom de heer De Groot was het boegbeeld van onze vereniging en een vraagbaak voor velen van ons.

Wij zullen hem missen, wij wensen zijn familie veel sterkte.

Bestuur en leden
VBBN subvereniging Dordrecht e.o.

Op 4 november 1996 is op 71-jarige leeftijd overleden

KEES STORK

Hij was zes jaar lid van onze vereniging. De laatste jaren hield hij zich in hoofdzaak bezig met het bijenpark van onze vereniging en we zullen hem hier dan ook echt wel missen.

Wij wensen zijn familie veel sterkte toe met dit verlies.

Bestuur en leden
NCB bijenhoudersvereniging St. Ambrosius Eindhoven

Op 12 augustus overleed op 67-jarige leeftijd

PIET TRAA

sinds 1949 lid van de afdeling Esch-Boxtel. In 1980 moest Piet met zijn bedrijf wijken in verband met stadsuitbreiding. Samen met zijn gezin heeft hij in de Flevopolder een nieuw veehouderijbedrijf opgebouwd. Piet is blijven imkeren, en fungeerde bij koolzaad- en fruitreizen als vooruitgeschoven steunpunt van de afdeling Boxtel.

Wij wensen de familie veel sterkte met dit verlies.

Bestuur en leden
NCB bijenhoudersvereniging Boxtel